

Олександр і Наталя

Шевченку

про

Омара
Хайяма

Грицька
Чубая

Фредді
Мерк'юрі

Джеймса Пола
Маккартні

Стівена
Спілберга

ЖИТТЯ
ВИДАТНИХ
ДІТЕЙ

Олександр і Наталя
Шевченки
про

Омара Хайяма
Грицька Чубая
Фредді Мерк'юрі
ДЖЕЙМСА ПОЛА МАККАРТНІ
Стівена Спілберга

Олександр і Наталя Шевченки про Омара Хайяма, Грицька Чубая, Фредді Мерк'юрі, Джеймса Пола Маккартні, Стівена Спілберга. – К.: Грані-Т, 2008. – 120 с., іл. (Серія «Життя видатних дітей»).

Наталка та Олександр Шевченки – молоде подружжя українських письменників розкажуть вам історії про дитинство п'яти всесвітньо відомих особистостей в історії світової культури.

Омар Хайям – видатний перський поет, астроном, фізик, математик, філософ; Грицько Чубай – колоритний український лірик-сімдесятник, перекладач; Фредді Мерк'юрі – відомий перський співак, музикант, художник; Пол Маккартні – учасник легендарного гурту «Бітлз», автор всесвітньо відомих хітів; Стівен Спілберг – знаменитий американський режисер кассових Голівудських фільмів.

Олександр і Наталя
Шевченки
про

Омара Хайяма

Грицька Чубая

Фредді Мерк'юрі

Джеймса Пола Маккартні

Стівена Спілберґа

МАЛЕНЬКА ЛЮДИНА ТЕЖ ЗМІНЮЄ СВІТ

Наші вітання, любий друже!

Ми запрошуємо Тебе у подорож в часі та просторі й обіцяємо, що ця мандрівка буде казковою і дуже продуктивною, адже після її закінчення в Тебе з'явиться аж п'ятеро нових друзів. Ти дізнаєшся про людей, які, народившись у різні часи, в різних куточках нашої планети, принесли у цей світ ще більше добра, світла й краси, ще трішечки казки та дитинства. Своєю творчістю, своїм талантом вони збагатили наше з Тобою життя. Як? Читай – і дізнаєшся.

На сторінках цієї книги Ти переконаєшся, що талант і наполеглива праця можуть творити дива. Ми розповімо про мрії наших героїв і про те, як вони здійснилися, якими зусиллями ці п'ятеро досягали мети... А також про те, що потрібно Тобі для втілення власних мрій.

І головне: пам'ятай, що зовсім не обов'язково бути дорослим, щоб досягти чогось. Адже навіть маленька людина може змінити світ...

Готовий? Тоді вирушаймо.

*З повагою,
Наталка та Сашко Шевченки*

МАЛЕНЬКИЙ МУДРЕЦЬ ОМАР

ФІЛОСОФ У КОЛИСЦІ

Схід сонця в Нішапурі, що на околиці великої провінції Хорасан, на півночі Ірану, завжди прекрасний. На обрії розливається багряне марево, і перший яскравий промінчик хитрувато визирає з-за небокряу, немовби цікавлячись – а чи вдасться розбудити когонебудь? Чи всі вже давно прокинулися? Потім сонце підводиться вже сміливіше, і довгі тіні веж, мечетей і мінаретів починають коротшати, боязко ховаючись за будинками. Світло з червоного обертається на вогняне, помаранчеве, відтак на щире золото, а потім усе розчиняється у звичній сліпучості галасливого східного дня...

Вісімнадцятого травня тисяча сорок восьмого року народження світанку теж було невимовно гарним. Та сонячний промінець, вкотре споглядаючи здаля, виявив, що цього ранку одночасно зі світанком народилася дитина.

А саме – Гіяс-ад-Дін Абу-л-Фатх Омар Хайям ібн-Ібрагім аль-Нішапурі, що у перекладі означало: Плече Віри Батько Завойовника Омар Ібрагімович Палаточник із Нішапуру. Ось. Відразу й не вимовиш... Тому ми зватимемо його просто – Омар Хайям.

Саме цього моменту так довго і нетерпляче чекав його батько Ібрагім. Останні кілька днів він навіть їсти перестав, та й заснути вдалося лише на кілька годин... Бо вже втретє його дружина мала народжувати, і він ніяк не міг приборкати хвилювання. Невже і третя дитина народиться мертвою? Ні, хіба може всемогутній Аллах таке допустити? Бачить Небо, ревною працею та праведним життям Ібрагім заслужив право бути батьком!

І небо почуло його молитви. Пологи пройшли вдало – кохана дружина подарувала йому сина, живого й здорового. Побачивши немовля, Ібрагім не втримався й заплакав від щастя. Син! Нарешті він має спадкоємця!

А хлопчик, якого нагородили таким довжелезним ім'ям, навіть кричати не став, як інші діти. Він лише замислено роззирнувся навколо і кілька разів багатозначно хмикнув. Мабуть, вже тоді зауважив для себе, наскільки складна та цікава штука – навколишній світ...

Ну, справжній тобі філософ у колиці!

ТИСЯЧІ ПИТАНЬ

Від самого народження маленького Омара не полишала цікавість буквально до всього. Вона неначе була йому рідною сестричкою. Хлопчик зростав, – і допитливість росла разом із ним. Кожну річ навколо себе Омар обов'язково мусив помацати, понюхати, скуштувати на смак, якщо це можливо; якщо ж ні – тоді він просто дивився на неї та думав.

Ось із неба падає рясний дощ, і Омар міг годину простояти під ним, вслухаючись у заколисуючий шурхіт краплин у листі дерев і будуючи гіпотези, наприклад: яким чином вода могла потрапити на небеса, щоб потім вилитися на землю... аж поки мама силоміць не затягувала його додому сушитися біля вогнища. Коли ішов сніг, хлопчик мчав надвір ловити сніжинки, а потім досліджував кожну, милувався її чудернацькими формами та розмірковував про те, чому всі вони різняться між собою, чому падають так повільно... і так швидко тануть у долонях, перетворюючись на маленькі прозорі краплинки?

Усе Омарове дитинство складалося із запитань та пошуку відповідей на них.

«Чому сонце сходить на сході, а ховається на заході?»

«Як тримаються на небі хмари?»

«А зірки як тримаються? І куди вони зникають удень? Обсипаються, чи що?»

«Чому місяць нагадує чиєсь лице?»

«Змії – це безногі ящірки?»

«Для чого верблюдам горби? Щоби на них було зручніше сидіти погоничам?»

«Скільки піщинок у пустелі?»

«Чому взимку холодно, а влітку спекотно?»

«Куди дме вітер?»

«Чому птахи вміють літати, а люди – ні?»

«Чи є хтось живий там, на небі?»

Більшість цих запитань адресувалася татові, який інколи просто не знав, що відповісти допитливому синові. «Звідки мені знати, як хмари тримаються на небі?» – зізнавався Ібрагім своїй дружині, спантеличено розводячи руками. – «Мені таке й на думку не спадало ніколи! Адже мене з дитинства повчали, що у світі все саме так, а не інакше, бо цього хоче Аллах. Він наш Творець, і Йому видніше, що і як. Хіба ми можемо осягнути задум Творця? Я кажу про це Омару, та нашому хлопчику такого пояснення замало! Уявляєш? Він хоче знати напевно, що і як. Замість того, щоб допомагати мені у майстерні, хлопчина цілими днями тільки те й робить, що сипле запитаннями. Здається, скоро він стане розумнішим за нас обох».

«То й нехай, – відповідала дружина. – Якщо Омар хоче навчатися, не перешкоджай йому, Ібрагіме. У нас вистачить грошей, щоб знайти йому вчителів. Наш син не такий, як ми, і нехай він сам знайде свій шлях...»

Але інколи Омар утомлювався шукати відповіді. Тоді він безцільно блукав у садочку, що належав Хайямам, і просто відчував навколишній світ – насолоджувався свіжістю листя на деревах, прохолодою води в арику, приємністю легкого вітерцю, красою вранішнього та вечірнього сонця. І тоді слова у його голові неначе самі собою починали складатися у вірші. Хоча Омар досі навіть не знав, що таке вірш, але вже збагнув, що римувати слова дуже цікаво та захопливо.

Він навіть і не здогадувався, що його вірші проживуть тисячу років...

«ХАЙ ЖИВЕ ЖИТТЯ!»

Що більше дізнавався Омар про навколишній світ (а дізнавався він практично щодня, бо дуже швидко вивчився читати й писати, тож скоро увесь свій вільний час проводив за книжками, які він приносив із ринку або бібліотеки), то виразніше він розумів, що найціннішим явищем у Всесвіті є життя. Не тільки людське, а будь-яке. Звичайні люди чомусь завжди цінували тільки своє власне існування, але хлопчик поступово навчив-

ся любити й поважати все живе навколо себе. Будь-яка найменша тваринка, комашка чи рослинка викликали в нього справжнє захоплення. Адже життя – це диво, а його поява – таємниця, недосяжна людському розумінню...

Одного разу на вулиці Омар побачив кількох хлопчаків, які знущалися з маленької ящірки – вони прив'язали їй до лапки довгу мотузку і по черзі смикали за неї. Бідолашна ящірка намагалася втекти, проте їй це не вдавалося, а хлопчаки реготали з її спроб. Омарові це зовсім не сподобалося. Він рішуче підійшов до компанії, не злякавшись навіть того, що всі хлопці були старші за нього.

– Що ви робите? – спитав Омар в того, що саме тягнув за мотузку, і був схожий на ватажка гурту. Той здивовано озирнувся.

– Не бачиш, чи що? – пхикнув він, презирливо роздивившись малого. – Ми вполювали бридку потвору і бавимося. Тепер буде знати, як плутатися під ногами.

– Негайно припиніть! – наказав Омар. – Їй боляче, невже не бачите?!

Інші хлопчаки, почувши це, спочатку здивовано презирнулися, а потім пихато розсміялися. Той, що тримав мотузку, нахилився і грубо штовхнув Хайяма у груди.

– Ану, йди звідси, бо зараз і тебе за ногу прив'яжемо. Теж мені, розумник знайшовся.

Та Омар нікуди не збирався йти. З лютим криком він раптом кинувся на ватажка. Попри те, що Омар Хайям був худорлявим і нижчим на зріст, він, скориставшись несподіванкою, легко звалив хлопця з ніг, сипонув йому в очі піском і вирвав із руки мотузку. Решта ватаги, не очікуючи такого раптового й лютого нападу, кинулися навтьоки, перелякано лементуючи: «Божевільний! Божевільний!» А хлопчика раптом хтось схопив за плече. То виявився батько Хайяма, Ібрагім.

– Що це ти робиш, Омаре? – грізно спитав він сина. – Що тут коїться?

Замість відповіді Омар простягнув до тата долоні, де сиділа врятована ящірка, яка, втім, більше чомусь і не намагалася втекти. Хлопчик відв'язав мотузку від її лапки й опустив тваринку на землю. Лише тоді ящірка, зиркнувши востаннє на свого рятівника, дременула геть.

– Ти що, розпочав бійку через ящірку? – здивувався батько і замислено погладив свою довгу бороду. – Я нічого не розумію...

– Життя потрібно берегти й захищати, тату, – сказав у відповідь Омар. – Хай живе...

Це стало його девізом. І не дивно – бо навіть ім'я «Омар» у перекладі означало «життя»...

ОМАР І ТАЄМНИЧИЙ ПОДОРОЖНІЙ

У сім років Омар дивувався усім навколо своїм зовсім недитячим розумом. У той час, коли інші дітлахи думали хіба що про розваги, він уже будував власні теорії про походження світу та сенс людського життя. Найкращими його друзями стали книжки світоців науки, в яких він шукав відповіді на те, чого ще не міг зрозуміти самотужки.

Крім того, Омар мав надзвичайну пам'ять. Він міг із точністю до слова переповісти випадково почуту розмову або вірш. У вісім років хлопчик вразив геть усіх. Виявляється, він якимось чином вивчив напам'ять Коран, велику священну книгу мусульман, і міг на чиєсь прохання процитувати будь-яку її частину. Батьки Хайяма не вірили власним очам та вухам. Адже зовсім небагато вчених мужів могли похвалитися такими здібностями. Одним із них був великий Авіценна. Батьки не прагнули стримати потяг Омара до знань, а навпаки, вирішили його підтримати. Тому Ібрагім, який заробляв на життя, виготовляючи намети для

всього міста (саме він виготовив той велетенський полотняний тент над ринковою площею!), поставив собі за мету будь-якою ціною дати синові найкращу освіту.

Місто Нішапур у ті часи було справжньою столицею науки – сюди сходилися вчені з усього арабського світу, щоб обмінятися досвідом та відкриттями, а також знайти собі учнів. «Алмаз потребує шліфування, а людина – знань», – здавна казали тут. Тому тато Ібрагім досить швидко знайшов синові хороших учителів, і Омар ще глибше

занурився в різноманітні науки, жадібно всотуючи нові знання. У десять років він вивчав арабську мову, займався математикою та астрономією і досягнув великих успіхів у кожній із цих дисциплін. Однак далеко не все в житті може пояснити наука. В Омара досі було багато запитань про навколишній світ, і, хоч він перечитав майже всю Нішапурську бібліотеку, з кожним роком цих запитань тільки більшало, і мабуть, не кожен мудрець зміг би йому дати відповіді на них.

Якось Омар сидів на великому камені біля домівки Хайямів і, як завжди, розмірковував над загадками життя. Аж раптом побачив, що по дорозі йде сивий старець у довгих сірих шатах. Іде дуже повільно, ледве ноги переставляє, і на кожному кроці спирається на сучкуватий ціпок. Усе свідчило про те, що мандрівник ішов здалеку.

Порівнявшись з Омаром, старець помітив хлопчика і раптом зупинився.

– Хлопче, чи не винесеш ти мені хоч краплину води? – прохрипів він. – Я весь день на ногах, а горло моє пересохло ще опівдні. Дуже хочеться пити.

– Так, звичайно! – Омар з готовністю підхопився, побіг у дім і за хвилину виніс кухоль води. Подорожній тим часом присів на камінь перепочити.

– Дякую, хлопче, – він прийняв із рук Омара кухоль і зробив кілька великих ковтків. – Скажи-но мені, а про що це ти так глибоко замислився, сидячи тут? Чому не розважаєшся з однолітками?

– Ніколи мені розважатися, – відмахнувся Омар.– А думав я про запитання, які б поставив Богу, якби зустрів Його. Та тільки навряд чи це станеться... Він десь там, нагорі, а я тут...

– Он як, – щиро здивувався старець. – Ну чому ж «на-вряд». Якщо це так для тебе важливо, то можеш переказати свої питання мені, а я потім передам Йому, як зустріну.

– Ви зустрінете Бога? – тепер уже прийшла черга Омара дивуватися. Подорожній знизав плечима.

– Цілком можливо. А, може, на деякі запитання і сам зможу тобі відповісти. Кажі, що тебе бентежить?

І Омар тут-таки засипав старого такою кількістю запитань, що той аж рота відкрив від здивування.

«У чому сенс людського життя?»

«Чому часто буває так, що погані люди живуть у багатстві, а хороші – в злиднях?»

«Чому великий мудрець живе не довше за невігласа?»

«Чому існує смерть, якщо священні книги кажуть, що людина досконала?»

«Чому Бог не подарує всім безсмертя?»

«Чому...»

Побачивши, що старець сміється, Омар увірвав свій потік запитань, і здивувався – хіба він сказав щось потішне?

– Оце так хлопчик! – похитав головою подорожній. – Впевнений, що тепер Аллаху буде над чим подумати! А ти подумай ось над чим: хіба життя дається людині не для того, щоби вона могла сама знайти відповіді на всі ці питання? Ти ще зовсім маленький, хоча й не по роках розумний. Але зрозумій – не можна знати все на світі у десять років. У тебе ще все попереду, тож живи, здобувай знання... та донось їх до інших. Бо, як кажуть люди, – «яка користь від світильника, якщо він накритий горщиком?» Саме той, хто щедро ділиться мудрістю з людьми, є справжнім мудрецем, і в цьому його призначення. Тож використовуй свій розум задля людей. А Бог дасть відповіді на твої питання, якщо до того часу ти не знайдеш їх сам. Хай тобі щастить, Омаре.

Подорожній звівся на ноги і неквапливо рушив собі геть, а хлопчик лишився сидіти й розмірковувати над словами цієї дивної людини. І зрозумів, що старий каже правду. Він ще маленький, щоби дізнатися про все одразу. «Отже, буду рости, старанно вчитися і стану мудрішим за придворних філософів самого шаха! – вирішив він. – Тоді й прийдуть жадані відповіді...»

І тут Омара як громом ударило – а звідки це старий мандрівник дізнався його ім'я? Адже хлопчик його не називав! Хайям озирнувся, але нікого не побачив – вулиця була порожньою. Подорожній зник, неначе його й не було.

Та порада, яку він дав маленькому Хайяму, закарбувалась у його пам'яті...

ШКІЛЬНІ РОКИ ХАЙЯМА

Через два роки після зустрічі з таємничим старцем Омар став учнем Нішапурського медресе – мусульманської середньої школи. Усвідомлюючи цінність життя, він вирішив навчитися лікувати людей, як великий Авіценна, щоб допомагати нужденним. Тому, окрім математики, астрономії та філософії, він почав вивчати також і медицину. Дуже скоро за успішністю Хайям обійшов інших учнів, а наставники в один голос казали, що він обов'язково стане видатним ученим.

Омар раніше за інших опанував усю шкільну програму, а тому з учня швидко перетворився на мустамлі – помічника вчителів. А у вільний час складав вірші – рубаї, у яких виливав свої глибокі почуття до світу. Тепер поезія виходила в нього набагато краще, ніж у дитинстві, бо науку віршування також викладали у Нішапурському медресе.

*Із бузкової хмари на зелень рівнин
Цілий день снігом сиплеться білий жасмин.
Наливаю подібну до лілії чашу
Чистим полум'ям ружі – найкращим із вин...*

Чи варто казати, що Омар Хайям блискуче завершив навчання і отримав відзнаку за старанність? Чутки про молодого філософа, який може позмагатися з найкращими сучасними мислителями, швидко облетіла невелике містечко. Юному випускнику пророчили долю видатного вченого, та Хайям ще й сам не вирішив, ким саме він збирається стати – лікарем, астрономом, філософом, математиком чи поетом... а, може, усіма одночасно? Згодом Омар почав писати свої перші наукові книги, зустрічався з іншими, більш досвідченими науковцями і разом із ними проводив дослідження, та раптом...

У Нішапурі спалахнула епідемія невідомої хвороби, і забрала спочатку батька Омара Хайяма, а потім і його матір. Для юнака це було страшним ударом. Навіть його лікарські здібності не допомогли перемогти недугу рідних людей... Як же йому бути лікарем та зцілювати інших, якщо він не зміг врятувати власних маму й тата?

Омар був єдиною дитиною в сім'ї Хайямів, і тепер залишився сам-самісінький, а жити самому в батьківському будинку було важко й боляче. Тому хлопець зважився і прийняв тяжке, однак важливе рішення – продав будинок та батькову майстерню з виготовлення наметів, а сам поїхав із Нішапуру, подалі від спогадів.

Хайям вирушив у величне місто Самарканд.

СПІВЕЦЬ ЛЮБОВІ ТА ЖИТТЯ

Відтоді й почалися його подорожі світами – тепер він ніде не затримувався надовго.

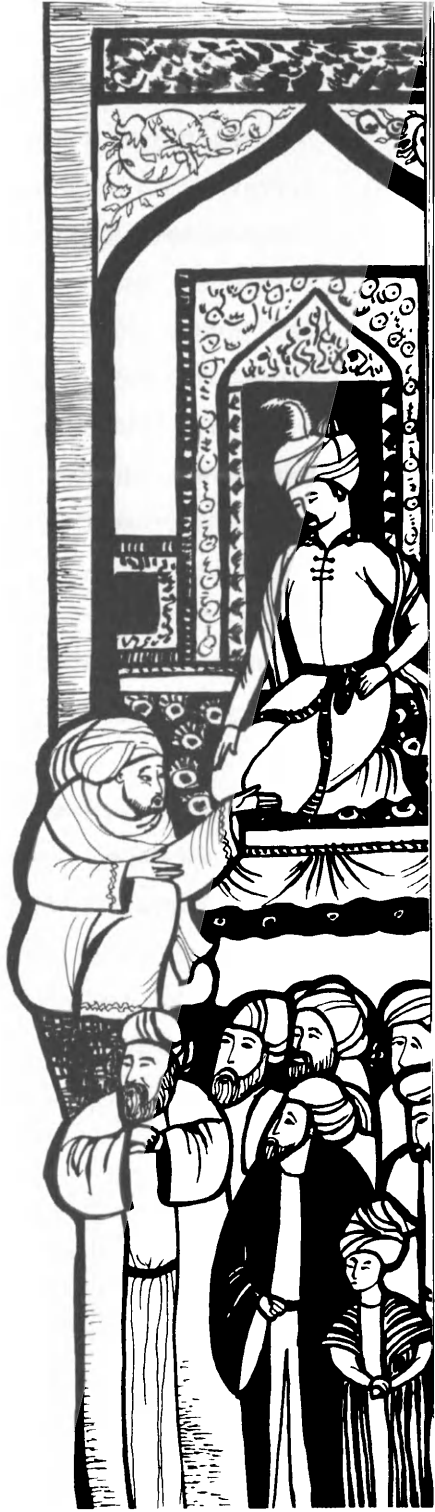
Прибувши в Самарканд, він вирішив продовжити навчання і влаштувався учнем в один із місцевих медресе, але після кількох виступів перед викладачами так вразив їх своєю обізнаністю, що сам став учителем. Як і радив йому той таємничий старець, віднині Хайям ніс свої знання іншим людям.

Провівши у Самарканді чотири роки, він вирушив далі, в Бухару, де працював у книгосховищі. Це місто стало його домівкою ще на кілька років. Тут Омар написав низку великих книг із математики, а також у співавторстві з іншими вченими розробив сонячний календар.

Слава про величезну мудрість Омара Хайяма з Нішапуру завжди летіла попереду нього. Хоч куди при-

ходив Хайям, скрізь він був жаданим гостем. Омар ніс світло знань по всьому Сходу і ділився ним з усіма охочими. Колишній залюблений у життя хлопчик перетворився на вченого мужа й одного з видатних просвітителів свого часу...

Нарешті, Омара запросили до двору султана Малікшаха, де він став духовним наставником владики. Хайямів досвід та глибокі пізнання в науках так вразили правителя, що той призначив його керівником придворної обсерваторії, однієї з найбільших на ті часи. Тут Омар досхочу вивчав зірки та планети, писав книги з астрономії, проводив наукові дослідження та заглиблювався у філософські роздуми. І, звісно, складав прекрасні вірші-рубаї...

Але ніщо не вічне. Старий султан помер, і Омару довелося знову вирушати в мандрівку незвіданими землями. І в часи радощів та смутку, злигоднів та гараздів любов до життя невідступно супроводжувала його. І він ділився нею з людьми так само, як ділився своїм розумом. Удари долі не зламали його життєлюбства й оптимізму. «Приймайте життя таким, яке воно є», – повчав він. «Цінуйте його, бо іншого не маєте. Цінуйте й любіть, бо життя і любов – це найпрекрасніше, що є у Всесвіті...»

Своєю великою мудрістю Омар Хайям, філософ, поет й романтик зі Сходу, й досі наснажує нас через свої надзвичайно проникливі вірші:

*Серед інших речей споконвічна – любов,
В пісні юності першим є слово – любов.
Необізнаний в світі любові, бідако,
Знай, основа всього існування – любов...*

Історія людини в історії людства

Омар Хайям – видатний персидський поет, вчений-астроном, астролог, фізик, математик, філософ.

Народився майже тисячу років тому, 18 травня 1048 року в місті Нішапур, Іран. Від народження мав прекрасну пам'ять та потяг до навчання – у вісім років дослівно знав Коран. Отримав прекрасну освіту і кваліфікацію лікаря, але не став зупинятися на досягнутому. Хайям глибоко вивчав математику, астрономію. Разом із кількома іншими вченими розробив календар, точніший за Григоріанський. Був духовним наставником самого Султана Малік-шаха, але після його смерті вирушив блукати по світу.

В наші дні Омара Хайяма знають передусім завдяки його чотиривіршам-рубаям, сповненим філософської глибини та влучного гумору, у яких оспівувалися радощі життя та ставилися одвічні питання про сенс буття. Твори його не втратили своєї актуальності навіть зараз, через тисячоліття. І нині, за рішенням ЮНЕСКО, кожного року, у травні, відзначається день пам'яті Омара Хайяма...

ВІЛЬНИЙ ТА НЕСКОРЕНИЙ

МАЛЕНЬКИЙ БРАНЕЦЬ СТАРОЇ ГРУШІ

Пречудовий літній ранок, свіжий та зелений, як молодий огірочок, зовсім не тишив Марію Чубай. Жінка збиралася на роботу до колгоспу мовчки і на всі спроби чоловіка Петра зазирнути їй у вічі не звертала уваги. Зрештою, чоловік не витримував:

– Ну чого ти береш це так близько до серця, Марічко? Усі так роблять. Нема на те ради...

– А бодай їм! – зірвалося сердите з сухих вуст жінки. – Байдуже мені, що роблять усі, не піду! З Грицьком лишуся! Де це в Бога бачено, щоб дворічну дитину саму вдома покинути?!

– Усі так роблять, – приречено повторив Петро.

Малий нащадок родини Чубаїв, про якого йшла мова, ні про що не підозрюючи, сидів посеред хати на долівці й бавився глиняним півником. То була дуже цікава іграшка, що мала цілих дві дірочки – одну у дзьобі, а іншу – на спині. Грицько вже з'ясував, що як дмухаєш у першу, то півник свистить,

а як у другу – сичить і булькає. Гриць тішився і махав кулачком із затиснутим у ньому свищиком, вигукуючи:

– Ку-ку-рі-ку!

Ще б пак, сільський хлопчик – та щоб не знав, як кричать справжні півні!

Мати глянула на сина і розплакалася.

– Ну, як я його покину, Петре? У мене ж серце стане, поки думатиму, як він тут сам...

– А ти його прив'яжи, – порадив чоловік, ховаючи очі від жінки.

– Що?

– Прив'яжи, – повторив Петро. – Хоч би й до груші в нашому саду. Доки норму відбудеш, він там собі посидить. Іграшку йому дай, брязкальце якесь... День сьогодні теплий, та й на дощ ніби не схоже, вчора сонце за чистий обрій сідало... А якщо ти вдома лишишся, у мене будуть проблеми, Марічко. Ти ж знаєш...

Марія знала. Знали всі, хто жив і працював у колгоспі. Тривалий час колгоспники навіть не мали власних паспортів – про якісь права годі й казати. Батько Гриця, Петро Васильович, був там бригадиром, а ще – фронтовиком, шанованою людиною, але й це не давало йому жодної можливості посидіти зі своїм сином.

Ані йому, ані Марії.

Робота понад усе – всі це знали. Так було завжди, і так мало бути. Кожен зайвий відпрацьований трудовень був ще одним шматком хліба для дитини.

І Петро мав рацію – так чинили всі. Кожна сім'я лишала свої дітей на подвір'ях чи в хатах, залежно від пори року та погоди.

А няньок, доглядальниць чи дитсадків тоді не було, та й звідки їм узятися в маленькому селі?

Марія зітхнула і пішла в сіни за мотузкою. Петро підхопив малого під пахви і виніс надвір, до груші.

Грицько протестував, мабуть, відчув, що на нього чекає. Він не плакав і навіть не пхикав, а просто мовчки видирався з батькових рук, зціпивши зубки. Вигинався, мов лозина. Обурено сопів. І намагався вкусити татка.

Не вдалося.

Урешті-решт, спільними зусиллями батьки прив'язали сина до старої кремезної груші й зітхнули – Петро з полегшенням, Марія з болем. Малий Гриць, відчувши, що програв свій перший в житті двобій, сів біля дерева і сказав, дивлячись кудись убік:

– Бе-е-е!

Мати винесла йому кашу в череп'яному полумиску – ані ложок, ані виделок Грицькові, звісно, ніхто не дав би. Малий ще може собі нашкодити, Боже борони.

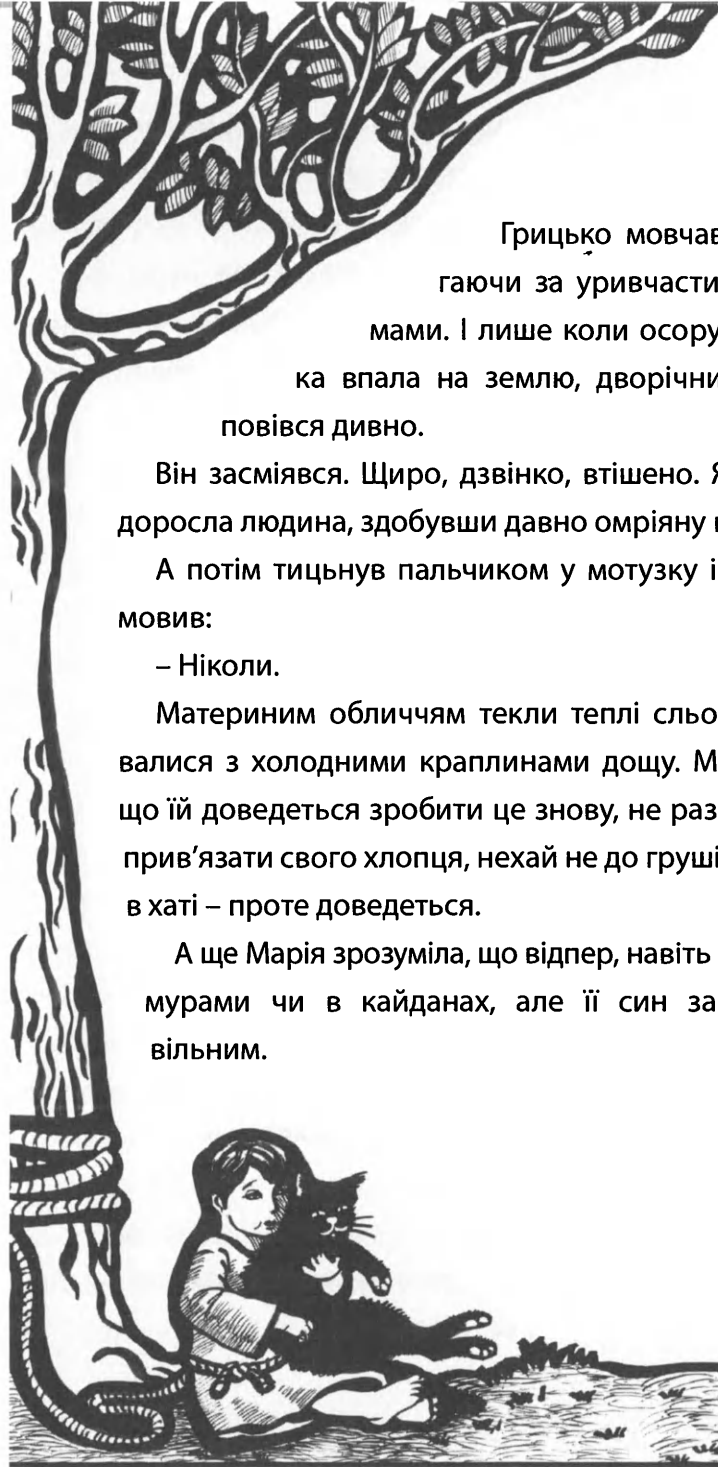
І батьки пішли до праці.

Цілий день робота падала з Маріїних рук. Жінка думала тільки про те, як там Гриць? Що він робить? Чи не плаче? Чи не забіг часом на подвір'я чужий пес? Усяке може статися. А її синок ще такий маленький! Та ще й, на довершення всіх бід, почала псуватися погода. Небо затягло важкими чорними хмарами, здійнявся вітер, розкотисто загуркотів грім... І коли насуплені небеса розкраяла перша блискавка, Марія, не чекаючи зливи, кинулася додому.

– Ой, лишенько, – примовляла вона на бігу. – Це ж моя дитина до дерева прив'язана! Ще, не доведи, Господи, блискавиця вдарить! Хоч би обійшлося!

Почався дощ, і з кожним кроком Марії краплі, що падали з неба, ставали ще важчими, ще ряснішими... Коли Грицькова мати, тягнучи забиту ногу, мов та чаєчка – поламане крило, забігла у двір, дощ уже періщив, як з відра. А біля груші жінка побачила миску, де плавала неторкана каша, і свого сина, який, притулившись до стовбура, обіймав сусідського kota і щось жваво йому розповідав. Вусатий і смугастий товариш виявився ще й вдячним слухачем: він лунко муркотів і, попри те, що був мокрим, як хлющ, навіть не думав утікати.

– Синочку! – кинулась мати до Гриця, тремтячими руками розв'язала мотузку. – Зараз підемо до хати, висохнеш, зігрієшся... Зараз, ще трішки...

Грицько мовчав, спостерігаючи за уривчастими рухами мами. І лише коли осоружна шворка впала на землю, дворічний хлопчик повівся дивно.

Він засміявся. Щиро, дзвінко, втішено. Як сміється доросла людина, здобувши давно омріяну волю.

А потім тицьнув пальчиком у мотузку і чітко промовив:

– Ніколи.

Материним обличчям текли теплі сльози і змішувалися з холодними краплинами дощу. Марія знала, що їй доведеться зробити це знову, не раз і не двічі – прив'язати свого хлопця, нехай не до груші, а до столу в хаті – проте доведеться.

А ще Марія зрозуміла, що відпер, навіть за ґратами, мурами чи в кайданах, але її син завжди буде вільним.

САМ СОБІ ВЧИТЕЛЬ

Мабуть, кожного з нас хтось навчав читати.

Декого – вчителі у школі, інших – батьки, бабуся чи дідусь.

І мало хто може похвалитися тим, що читати та писати навчився самотужки.

Це, насправді, дуже складно. Як ото самому зійти на дуже високу гору. Але немає в світі вершин, що не скорилися б світлому розуму та величезному бажанню досягнути мети.

Грицеві вже виповнилося п'ять роцків, коли він знайшов удома буквар.

Старезний, з напівстертими літерами та чорнобілими малюнками, справжнісінький ветеран, буквар тихо припадав пилом між пожовклих татових газет. Грицько відчув, щойно взявши його до рук, – буквар живий і дуже хоче поговорити з ним. Бодай із кимось поговорити. Та от біда – Гриць зовсім не розумів його мови.

– Мамо, – кинувся син до Марії, – навчіть мене читати.

Марія саме лагодила вечерю, і лише неуважно кивнула у відповідь на Грицеві слова. Добре, мовляв, але згодом. Іншим разом.

– Мамо, – стояв на своєму Грицько, – я хочу читати.

– Як підеш до школи, то й навчишся, – розважливо мовила мама, дістаючи з печі чавунець зі смачнючим українським борщем. Хатою попливли дивовижні пахощі. – Почекай ще трохи, доки підростеш.

– А де та школа, куди я ходитиму?

– У райцентрі, синку, в Козині.

Гриць кивнув, ніби почув усе, що йому було потрібно. А мама за хатніми клопотами геть забула про синове бажання. Ця розмова згадалася Марії лише наступного ранку, коли вона, прокинувшись, побачила, що Грицько сидить на ослінчику під вікном, вбраний, як-то кажуть, парадно: в білу сорочечку та коротенькі штанці на шлейках. На лаві біля Гриця лежав буквар, а на ньому – картузик.

– І куди це ти зібрався, хлопче? – позіхнувши спростоння, поцікавилась мати. Син знизав худенькими плечиками.

– До Козина. Я вже за ніч підріс трішки – пора ставати до науки.

– Та зажди ще, – засміялася Марія. – Не так скоро.

– А скільки ждати?

– Два роки, синку. Не менше.

Гриць засмутився. Йому хотілось вчитись негайно. Старий буквар був ключем, що міг відкрити двері до кімнати, повної захопливих таємниць. А він, Грицько,

виходить, такий маленький, що просто не дотягується до замкненої шпарини.

І тоді хлопчик вирішив, що навчиться читати без сторонньої допомоги. Де ще та школа та викладачі! Й за горбом не видно! Доведеться усе робити самому.

Спочатку Гриць хотів перебратися в буденне, скинути з себе білу сорочечку, щоб не забруднити, та потім передумав. Яка різниця, сам він починає навчання чи хтось його вчитиме? Все одно це свято! Тому хлопчик дочекався, доки батьки підуть до колгоспу, і відкрив свій буквар на першій сторінці.

Те, що буквар називається букварем, і те, чому саме так, Грицеві розповів тато.

На першій сторінці було намальоване щось кругле, а поруч стояла літера, схожа на перевернуті козячі ріжки, з перетинкою посередині. Гриць подумав, що той круглий малюнок має щось означати. І починається це «щось» з тієї смішної букви. От тільки що це?

Грицько придивився пильніше. Це було схоже на абрикосу. Не дуже, але схоже.

То це має бути літера «А»?

Аби пересвідчитися, чи правильно він здогадався, хлопчик відкрив наступну сторінку. На ній красувався темно-сірий баранець із крутими рогами, а біля нього примостилася черевата буква, ще кумедніша, ніж перша.

Значить, усе правильно. Це літера «Б».

Гриць ще якусь хвилю уважно роздивлявся ті дві букви, а потім встав і вийшов надвір. Батько сказав йому, що вміти читати – це тільки півділа. Треба ще й писати навчитися.

І Грицько писав. Скрізь. Крейдою на стінах хліва. Паличкою по землі. Пальцем на запітнілій шибці. Спочатку літери виходили кривенькими, скоцюрбленими і немов промовляли до хлопця: «Подивись, що ти з нами зробив!» Але згодом – і досить швидко – справи пішли на краще.

Його букви стали гарними, ніби писанки – очей не відведеш!

Щодня Гриць вивчав по літері. Займався спокійно, ґрунтовно, нікуди не поспішаючи. Щоправда, з м'яким знаком довелося помучитись. Але хлопець знайшов те слово, де лише одна буква була йому незнайома.

Саме ця. М'який знак – «ѣ». Грицько ще не знав, як називається ця дивна літера, але вже здогадався, що вона пом'якшує інші звуки.

Ані Петро, ані Марія нічого не знали про синові заняття. Бачили лиш, що хлопець став ніби тихішим, задумливим. А Грицько тим часом усе думав, як краще похвалитися, що він уже письменний.

І вирішив написати батькам листа.

Але чим його написати? Адже в хаті немає ні ручки, ні олівця.

Тоді Гриць витягнув з печі вуглинку, а потім відкрив буквар. Остання його сторіночка була чистою...

– Любі тату та мамо, – читав Петро вголос здивованій Марії, – це буквар. Він мій друг. Він навчив мене грамоті. Ваш син Грицько.

– Бути цього не може, – прошепотіла вражена мати.

– Самотужки вивчився, – гордо промовив батько. – І це в п'ять літ! Тямуций хлопець. У мене вдався.

А ввечері, коли Марія вклала сина спати, Гриць, – позіхнувши, поцікавився:

– А якщо я тепер умію читати і пишу слова, то що мені робити в школі?

– Будеш учити те, що написали інші, – посміхнулася мама.

– Я й сам напишу щось хороше, – пообіцяв Грицько.

– Авжеж, напишеш, – підтвердила Марія. – Щось дуже хороше. Таке, як ти сам.

Але маминих пророчих слів Гриць уже не почув, бо солодко заснув.

ЮНИЙ ПОЕТ

Щойно навчившись читати, Грицько зробив іще одне цікаве відкриття. Виявилось, що можна підшуквати риму до різних слів – і це дуже захопливе діло. Але що таке рима, Гриць тоді іще не знав.

Йому просто подобалося, як звучать слова в парі. Подобалося підбирати ці пари з однаковими чи бодай співзвучними закінченнями і промовляти їх уголос. Це було так хвилююче! Так чарівно! І батьки збентежено дослухалися до того, як їхній син бурмотів собі під ніс:

– Чому – німу. Сад – зорепад. Байдужі – калюжі.

– Що то він робить? – дивувалася Марія.

– А ти не чуєш? Вірші складає, – відказував не менш здивований Петро. – Але пусте. То з часом минеться. Аби роботою не гребував.

Від роботи малий Гриць і справді ніколи не тікав, але в одному батько помилився – не минулося. Більше того, з кожним роком хлопець дедалі дужче тягнувся до мистецтва в усіх його проявах. Важко було знайти те, чим би він не цікавився. Історія, географія, живопис, музика, і, звичайно, література – хлопчик ніби вбирав у себе всі знання, та ще й так легко, як, бува, пересохлий від посухи ґрунт всотує життєдайний, довгоочікуваний дощ. Гриць мав феноменальну пам'ять, близьку до абсолютної – без жодної напруги, лише раз прочитавши вірша, він міг повторити його.

Батьки часто обговорювали і дивовижні здібності свого сина, і його захоплення.

– І звідки це в нього? – казала мати. Вона дуже пишалася Грицьком, тому додавала, – але те лише на краще. Вивчиться, в люди вийде, може, до самого Києва поїде, там, кажуть, отим... поетам гроші платять.

– І що йому робити в тому Києві? – не погоджувався тато. – Що це за робота для хлопця – вірші писати? Та й не вірю я, жінко, що Гриць наш буде таке писати, за що добрі гроші дадуть. Радше таке придумає, що лише клопіт здобуде на свою голову. Ото якби він на інженера вивчився або на лікаря, то інша справа. Та хай там як, а неуком він уже точно не буде.

Грицько бачив, що батьки за нього хвилюються, та ніяк не поділяв їхніх турбот – просто не бачив підстав для жодного хвилювання. Подумаєш, вірші!

Писати їх так само легко, як і дихати! Тільки деколи боляче. Дихати боляче, коли ти застудишся, а віршувати болить, коли холоне десь біля серця, і те, про що ти думаєш, викликає сльози на очах. Але не можна не писати. Так не виходить. Бо тоді стає ще гірше. Тоді здається, що все повітря кудись зникло і ти задихаєшся.

Свій перший вірш Гриць присвятив тій самій грушці, що мимоволі обмежила його свободу, водночас навчивши понад усе цінувати її. Зворушливу розповідь про те, як дятел лікував стареньке дерево, витягаючи з-під кори хробачків-шкідників, хлопець наважився прочитати своєму вчителю української літератури.

– Непогано, – схвально промовив той. – Ще маєш вірші?

– Так, а що?

– То надішли їх кудись... До якогось журналу чи газети, – порадив викладач. – Нехай люди читають.

– А поет лише тоді поет, коли його читають? – спитав Гриць.

– А сам ти як гадаєш?

– Що людина або поет, або ні.

Учитель кивнув.

– Я порадив би тобі спробувати щастя... ну, хоч би й у журналі «Піонер». Візьми його в бібліотеці і подивись адресу редакції. Вони там друкують юнацькі вірші.

Грицько так і зробив. І всього за місяць увірвався до рідної хати, тримаючи свіже число «Піонера» у вологих від хвилювання, тремтячих долонях.

– Мамо! – загукав він до Марії, котра саме була вдома. – Я це зробив. Мені вдалося! Мене надрукували, мамо! Мої вірші надрукували!

Коли Марія брала в сина журнал, її руки тремтіли не менш від Грицькових. Жінка знайшла вказану сином сторінку і прочитала:

*Я ще не дивився зблизька на зорі,
Я ще не ходив по місячних кратерах,
Ще тривога не падає метеорами
Щоночі у серце моєї матері.
...А хату вона в голубе завжди маже,
(Видно добре хату поміж інших – білих),
Голубінь та, мов казка, в дитинстві розказана,
Що ожила в руках умілих.*

І Марія заплакала. Гриць не питав, чому мама плаче – він, тринадцятирічний, уже був досить дорослим, аби зрозуміти, що деколи люди плачуть від щастя.

– Це так гарно, – сказала нарешті Марія, витираючи сльзи. – Я дуже горда з того, що в мене такий син.

– Це лише початок! – урочисто пообіцяв Грицько. – І знаєш що, мамо? Поет завжди поет, але коли тебе чи-

тають, це так добре. Це як сказати людині щось дуже важливе і знати, що вона тебе почула.

– Дехто зроду глухий, Грицю, – задумливо мовила Марія.

– Таких багато, – погодився син. – Та є й ті, хто чує. Ті, хто слухає, бо хоче почути, і дивиться, бо хоче бачити правду.

– І що є правда, синку?

– Бути самим собою, мамо. І залишатися собою завжди. Таким, який ти є. Не грати, не придурюватися, не брехати собі. Та й іншим теж не можна брехати. І ще – бути вільним. Утім, бути собою, власне, й означає для мене волю.

Жінка замислилася. Була вона звичайною селянкою і не бачила в житті нічого, крім тяжкої виснажливої праці, та серцем матері відчула ту велику істину і той великий біль, що носив у серці її хлопчик.

– Ти тільки не зламайся, Грицю, – прошепотіла Марія, притискаючи до грудей журнал із синовими віршами. – Будь собою. Будь щирим. Таким, як твої слова.

– Я буду, мамо. Обіцяю, – серйозно мовив Грицько й тут-таки заусміхався. – А скоро тато прийде? А як думаєш, він здивується? Я хочу скоріше і йому похвалитися!

«А світ – вертеп. Кажу я з гіркотою, цей світ – вертеп...»

Своїм першим успіхом Гриць пишався, але не надміру. Багато в чому він, на щастя, лишався звичайнісіньким сільським хлопчаком, жвавим, трохи забіякуватим та охочим до пригод. Неподалік від рідного Грицьового села було легендарне містечко Берестечко, де 1651 року відбулася битва між військами польського короля Яна Казимира II та козацько-селянськими військами Богдана Хмельницького. Влітку там працювали археологи, і Грицько охоче брав участь в розкопках. Хлопчиківі подобалося гуляти лісами, яких було багато на мальовничій Рівненщині. Що ж до творчості, то тут юний Чубай став ще більш вимогливим до себе, ще більш прискіпливим до кожного дібраного слова, кожного поетичного рядка... Йому блискуче давалися такі складні поетичні форми як верлібр та білий вірш; його метафори та рими вражали свіжістю і оригінальністю. Його серце ще з юності боліло від облуди, фальші та брехні. Грицько вкрай гостро сприймав кожен прояв несправедливості. Навіть якщо образа не стосувалася його особисто, він ніколи не міг промовчати, вдати, що просто не звернув на це уваги чи згідливо опустити очі, щоб не мати зайвого клопоту. Грицько був навдивовижу людяним; усі, хто добре

його знав, відзначають його внутрішнє світло, жвавість, розкутість і – волелюбність.

Мазана голубим мамина хатинка, так зворушливо оспівана Грицем, стала для хлопця, як він те називав, храмом науки. Однак насправді це був правдивий храм самоосвіти – на стінах старенької мазанки висіли репродукції з журналу «Огонек» – Сандро Ботічеллі, Рафаель, Сальвадор Далі, Марія Примаченко, Леонардо да Вінчі... Фонотека сільського юнака зробила б честь будь-якій нинішній радіостанції, не кажучи вже про тодішню, – платівки із записами музики Моцарта, Баха, Бетговена, Вівальді, Дебюссі, Стравінського. Були в тій колекції й твори українських композиторів, і українські народні піснеспіви, і – що було дивом на той час – духовна музика. Власноруч зібрана Грицьком бібліотека налічувала сотні книжок. Він знав напам'ять вірші Тичини, Вінграновського, Симоненка, цікавився іншомовними поетами, пробував свої сили у мистецтві перекладу – мистецтві вкрай важкому, норавливому, такому, що вимагає від перекладача не лише бездоганно володіти словом, а ще й відчувати його як биття власного серця...

У сімнадцять років Грицько Чубай став переможцем Республіканської олімпіади з української літератури. Простіше кажучи, із сотень школярів усієї України, які, пройшовши суворий відбір міських, районних та об-

ласних олімпіад та з'їхалися на цю, республіканську, найкраще українську літературу знав саме Гриць. І найголовнішим призом для нього стало запрошення на вступ до Київського державного університету зі складанням іспитів на пільгових умовах. Грицько надзвичайно зрадів. І був впевнений в собі. З невеличкою валізою в руках він відбув до Києва, поселився у студентському гуртожитку і почав готуватися до першого іспиту – твору з української літератури. Жодних труднощів Гриць не очікував.

Та одного ранку до гуртожитку завітали двоє однакових напозір дядьків у однаковісіньких сірих костюмах. Дядьки ввічливо попросили Грицька забрати документи і виїхати. До вступних іспитів справа так і не дійшла. Юнак поцікавився, в чому річ.

– Ви читали вірші Шевченка біля його пам'ятника? – суворо спитав перший дядько.

– Так, а хіба це заборонено? – зухвало відповів Гриць.

– А висловлювалися щодо перенесення праху Шевченка з Петербурґа до Канева? – поцікавився інший дядько. Грицько знизав плечима.

– Так, а хіба у нас не можна казати те, що думаєш?

– Замолодий ти ще думати, синку, – хором мовили дядьки в сірому. – А тим паче казати це вголос.

– Ну й нехай, – сердито бурмотів Гриць, складаючи валізу. Світ навколо нього похитнувся і почорнів, але він вистояв. – Подумаєш! Хвалити Бога, це не єдиний університет в Україні.

Але для нього на довгі роки цей вступ став єдиним утраченим шансом. Скрізь, в кожному університеті, в кожному інституті, куди Грицько Чубай подавав документи, йому ставили незаслужені «двійки», у творах знаходили дивовижні помилки – настільки дивовижні, що про них не чув жоден викладач літератури. Професори щосили уникали хлопця, при зустрічах ховали від нього очі, а коли він намагався довести свою правоту, на нього просто кричали. Немов намагаючись тим криком приспати своє згасаюче сумління.

Скрізь було те, що Гриць відчував і ненавидів до глибини душі – облуда, фальш та брехня.

І повна, цілковита безвихідь.

Як жить мені, якщо я ще людина?

Якщо мені від себе не втекти?

Але попереду на Грицька все-таки чекало ціле життя. Коротке, як спалах зорі на небокраї, і таке ж яскраве. Попереду була робота на радіо в невеличкому містечку Червоноармійську, чергове вигнання, становище нелегала в гуртожитку Львівського університету, поетичні вечори, шлюб, сім'я, чудові діти, арешти, допити, важка фізична праця і – відчай народженого вільним, що опинився поміж кам'яних мурів зради та наклепів.

І – геніальна поема «Вертеп».

І – вірші, що виблискували срібним сяйвом довершених форми та змісту, наче меч воїна, що боронить рідну землю від ворожої навали. Від навали сірості, заздрості та брехні.

І – блискучі переклади.

І – вічність. Безсмерття, дароване тим, хто не закопує в землю свій талант.

Хто в світі залишається собою.

Від перших днів своїх і до останніх...

Історія людини в історії людства

Григорій Петрович Чубай (1949–1982) – видатний український поет, перекладач іспанських, польських, словацьких та російських поезій.

Народився 23 січня 1949 року в селі Березини Козинського району Рівненської області. Закінчив Козинську середню школу. Намагався вступити до Київського державного університету імені Тараса Шевченка, однак через виступ біля пам'ятника Кобзарю, де він висловив власне тлумачення творів Шевченка, дорога до освіти була йому закрита.

Писати вірші та друкуватися почав у ранньому віці. У дев'ятнадцять років написав геніальну, пронизливо-антиімперську поему «Вертеп» – узагальнену картину патологічного стану світу. Тоді ж переїхав до Львова.

Був організатором та видавцем «Скрині» – одного з найперших самвидавівських журналів України.

За волелюбність, внутрішню свободу та культурний опір, існуючій на той час системі, до кінця життя зазнавав переслідувань та утисків. Перебував під арештом, не міг отримати гідної роботи, тяжкою фізичною працею – єдиним джерелом існування – підірвав своє здоров'я.

1979 року успішно склав іспити до Літературного інституту в Москві. Провчився три курси, вважався найкращим студентом на своєму потоці.

Автор поем «Марія», «Світло і сповідь», «Відшукування причетного», поетичних збірок «Говорити, мовчати і говорити знову», «Плач Єремії», низки дитячих віршів та блискучих перекладів.

Ти синім небом дивишся на мене,

Щоб я, бува, душею не зачах.

В моїх ночах – тополь свічки зелені,

В моїх ночах, в задуманих очах.

(З юнацького вірша «Україні»)

КОРОЛЬ ФРЕДДИ

НАРОДЖЕНИЙ СПІВАТИ

Одного сонячного четверга, на початку вересня тисяча дев'ятсот сорок шостого року, на острові Занзібар, що біля берегів Африки, у містечку Стоунтауні народився майбутній король. Хоча тоді ще ніхто й не підозрював про те, що це король – ні його мама, ні лікарі, ані, тим паче, сам новонароджений. Та хлопчик, з'явившись у нашому світі, замість звичайного крику немовляти оголосив про свій прихід таким соковитим та дзвінким співом, що чорношкіра медсестра зауважила:

– Ого, а голос у нього королівський! Мабуть, стане співаком...

– Ще чого, – відмахнулася мама хлопчика, Джер Булсара. – Співами себе не прогонуєш. Мій син буде видатним і дуже впливовим!

Як згодом виявилось, рацію мали обидві жінки.

Хлопчика назвали Фарух, що в перекладі означає «щасливий». І дитинство маленького Фаруха Булсари справді було щасливим. Життя на острові Занзібар скидалося на казку: завжди літо, сонечко, гуляй собі, де хочеш, розважайся, як хочеш... Хлопчик так і робив – то досхочу засмагав на пляжах, то блукав з батьками у вічнозелених садах національного музею, то проводив цілісінькі дні, граючись із друзями-однолітками... А коли втомлений повертався увечері додому, батьки читали йому книжки про зухвалих піратів та багатих султанів, сміливих принців та зачарованих красунь. Особливо полюбляв малий Фарух книжку про пригоди персів – народу, до якого сам належав. Він неначе бачив себе всередині цих казок, адже описані в них місця були дуже схожі на рідний Занзібар. Згодом, коли він вже знав усі книжкові історії напам'ять, хлопчина часто проводив вечори в місцевому порту: сидів на пристані й дивився, як зникає за обрієм велике червоне сонце, прокладаючи у воді прощальну вогняну доріжку. Він супроводжував замріяним поглядом кораблі – пароплави та вітрильники, що курсували перед ним, і уявляв, як сам пливе кудись далеко, у незвідані країни, описані у книжках. Колись він неодмінно вирушить морем назустріч пригодам, адже так цікаво дізнатися, що там, за океаном...

Фарух зростав дуже талановитим. У нього виявився чудовий голос: він міг прослухати пісню по радіо, а потім відразу ж переспівати її на свій лад, і звучало це не гірше за оригінал! Він дуже часто розважав своїм співом гостей на святах, і батьки мусили визнати, що з хлопчика справді може вийти хороший співак.

А ще Фарух захопився музикою, і міг слухати її годинами – з програвача, із радіоприймача, а інколи навіть ходив на ринок до стареньких музик, що виграють на чудернацьких інструментах народні мелодії. Окрім цього, він почав малювати, і виходило це так само добре, як і все інше. А ще Фарух практично завжди перемагав однолітків у спортивних іграх – чим не майбутній спортсмен?

Одне слово, не хлопчик, а справжній скарб! Та батьки вирішили, що передусім їхньому сину необхідна хороша освіта, – а далі вже буде видно, який із талантів стане йому в нагоді. І Фаруха відправили до католицької школи-інтернату в далекій Індії, де він мав провести найближчі вісім років.

Ось і прийшов час збуватися мріям...

ПЕРША ПОДОРОЖ

Звістка, що він їде на навчання, одночасно потішила та засмутила хлопчика. Тішила – бо його так вабили пригоди, і ось нарешті він мав нагоду побачити інші країни, інші народи з їх культурою; а журився він тому, що мусив на довгий час полишити сім'ю, друзів і рідні місця... Та жага мандрівок і нових вражень виявилася сильнішою.

І ось одного літнього дня Фарух у супроводі тата сів на корабель, що відпливав до Індії. Всі речі хлопця помістилися у стару валізку. Нарешті, попрощавшись із мамою, він вирушив назустріч незаним землям...

Дорога була дуже довгою. Океан виявився саме таким безмежним, як Фарух собі й уявляв, – і навіть ще

більшим. Спочатку було цікаво. Але минув перший тиждень плавання, потім другий... а берега все ще не було видно. Тато розважав його, як міг, розповідав цікаві історії зі своїх власних подорожей, але хлопчик усе одно засумував, згадуючи домівку, друзів і музику, яку ще так недавно він міг слухати безперервно цілими днями... О, якби зараз з ним була музика – мабуть, тоді подорож не здавалася б такою довгою!

Одного разу, поки тато відпочивав у каюті, Фарух стояв на кормі і тужливо вдивлявся удалеч, туди, де лишився рідний дім, його кімната і програвач із платівками... І старий матрос, котрий проходив мимо, зупинився, побачивши сльозинку в очах хлопчика.

– Чого засмутився, юнго? – здивувався він, присівши поруч. – Хіба тобі не подобається океан?

– Подобається, – похнюплено відповів Фарух. – Він такий... такий великий! Але тут немає нічого, окрім води...

– Так, великий, – погодився чоловік. – Але повір мені, це не просто вода. Насправді океан – живий.

– Живий? – недовіжливо перепитав Фарух.

– Авжеж! Океан дуже древній, він усе знає і все пам'ятає. Наприклад, він знає, що ми веземо тебе до школи, і тому, щоби плавання було вдалим, надав нам охоронців. Бачиш?

Фарух перехилився за борт, аби подивитись, на що вказує співрозмовник, і побачив кількох дельфінів. Їх спина виблискували на сонці, коли вони то занурювались углиб, то знову виринали на поверхню. Жоден не відставав від судна. Красиві й граційні тіла океанських «вартівих» справді нагадували кортеж якоїсь поважної особи.

– Вони плывуть з нами аж від порту, – сказав матрос.
– Я ніколи не бачив, щоб дельфіни запливали так далеко. Мабуть, їх послали супроводжувати тебе аж до Бомбею. А ти кажеш – «лише вода»...

– Ой, я зовсім не хотів нікого образити! – поспішно вигукнув Фарух. – Я просто згадав свій дім, і музику, яку я слухав...

– То ти любиш музику? – поцікавився чоловік.

– Так! Дуже люблю!

– А ти знаєш, що в океані теж є музика?

– Ні, – зізнався хлопчик. – Ніколи не чув.

– Просто ти не звертав на неї уваги. Варто лише заплющити очі й прислухатись, – порадив матрос. – І тоді ти неодмінно її почувеш. Це музика самої природи, найкраща у світі. Спробуй!

Фарух замружився і почав прислухатися. І справді... раптом шум хвиль, крик чайок у блакитному небі, веселий свист дельфінів та плюскіт води за бортом сплелися в подобу мелодії і з шуму перетворилися на прекрасну музику. Фарух був вражений. Оце так дивина!

Виявляється, вона скрізь – не тільки у приймачах і на старих платівках, а в усьому, що його оточує! І, зрадівши цьому відкриттю, хлопчик навіть заспівав. А згодом і старий матрос підспівував йому.

І подорож стала значно веселішою.

ІНДІЯ

Через вісім тижнів після того, як вони полишили Занзібар, велике плавання Фаруха завершилося. Разом із батьком хлопчик прибув до Бомбею, великого індійського порту. Тато розповів йому, що цей порт допомагали будувати перси, і це підбадьорило Фаруха. Значить, навіть у цій далині є часточка його Батьківщини!

А перше, що впало у вічі, коли корабель наблизився до берега – велична кам'яна брама. Всі прибулі проходили через неї, і коли Фарух з татом нарешті зійшли на землю, то також попрямували туди.

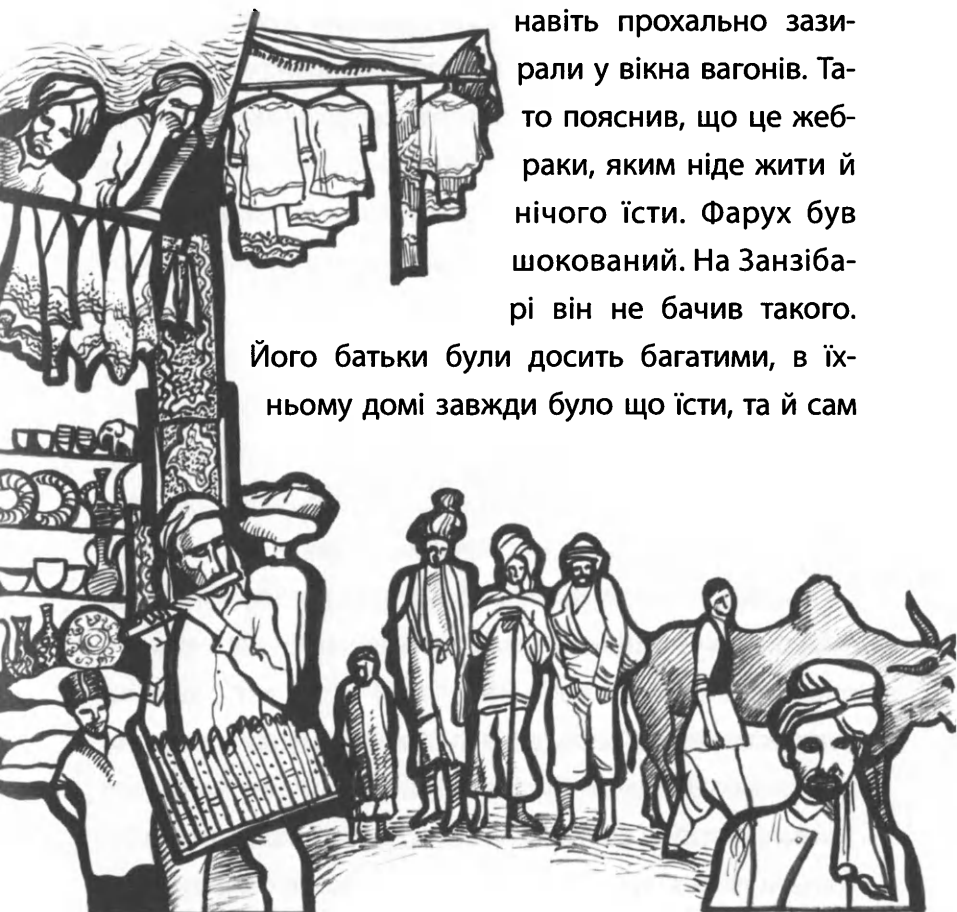
І ось нарешті вони в Індії! Хлопчик щосекунди здивовано озирався. Ніколи в житті він не бачив так багато людей, навіть на великі свята. А тут люди були скрізь: заклопотані, метушкі й галасливі, вони снували, як мурахи в мурашнику. Фарух з татом пройшли через ринок, затримавшись ненадовго біля старого індійського музики, який грав на дивному інструменті, схожому на

дудку, а потім дісталися залізничного вокзалу і сіли в потяг, що прямував на південний схід країни.

Поїзд мчав майже цілий день. Фарух жадібно роздивлявся зелені пейзажі за вікном, що інколи перетворювались на справжні джунглі. А під час зупинок на станціях він помічав безліч людей у брудному лахмітті, які випрошували в перехожих копійки і

навіть прохально зазирали у вікна вагонів. Та то пояснив, що це жебраки, яким ніде жити й нічого їсти. Фарух був шокований. На Занзібарі він не бачив такого.

Його батьки були досить багатими, в їхньому домі завжди було що їсти, та й сам

будинок був доволі просторим. А ось тепер він бачив людей, в яких нічого цього не було, їхня одежа перетворилася на дрантя, а руки скидалися на тоненькі сухі палички. Хлопцеві стало шкода їх, це видовище назавжди закарбувалося в його пам'яті. Він подумав, що коли стане багатим, як тато, то обов'язково буде ділитися з нужденними. Адже який сенс від багатства, якщо витратити його тільки на себе?

Подорож добігала кінця. Під вечір потяг привіз їх до станції, від якої відходив автобус до містечка Панчгані, де й була школа Святого Петра. І коли вже стемніло, Фарух нарешті дістався туди, де мав навчатися кілька майбутніх років. І де незабаром він стане Фредді – майбутнім королем рок-музики...

Мандрівка скінчилася, але великий шлях до «коро-ни» тільки починався.

ПОЛОНЕНИЙ МУЗИКОЮ

Школа навчила Фаруха багатьом речам. Саме тут він став самостійним – якщо раніше хлопчик не уявляв свого життя окремо від батьків, то зараз міг розраховувати тільки на себе і досить швидко навчився миритися з цим. А ще тут була сувора дисципліна – обідати о певній порі, гуляти там, де скажуть і коли скажуть, а спати лягати відразу ж, як увечері гасять світло. Спер-

шу це було важко для Фаруха, котрий звик бути вільним, робити все, що хочеться, та блукати, де заманеться, але незабаром він при звичаївся, бо зрозумів, що такий порядок тільки на користь. Наприклад, раніше він часто починав малювати щось цікаве, але потім знаходив собі іншу забавку, тому багато малюнків так і лишилися незавершеними. А тут, у школі, він не міг піти з уроку мистецтва, доки не завершить роботу. Так хлопчик навчився терпінню. І вчитель хвалив його успіхи.

А успіхів Фарух досяг не тільки в малюванні. Всі таланти, що народилися у Занзібарі, тут нарешті проявилися повною мірою. Він навчився пречудово грати в хокей, зайнявся боксом, щоб уміти давати відсіч місцевим забіякам, і в десять років став чемпіоном школи з настільного тенісу. А ще – почав грати у шкільних виставах, і йому так добре вдавалося перетілюватися в різних персонажів, що глядачі завжди вітали його виступ гучними оплесками. Став у нагоді хлопчику і дзвінкий голос – його взяли до церковного хору, де найбільш обдаровані співали під чарівні звуки органу...

Але найголовнішим його захопленням все ж була музика. В кімнаті гуртожитку, де він мешкав разом з іншими хлопчиками, був маленький програвач, майже такий самий, як у нього вдома, тому слухати музику він міг щодня. Але щодалі, то більше Фарух хотів навчи-

тися грати самостійно – байдуже, на якому інструменті. І згодом він уже навіть знав, на якому.

У тій же великій залі, де проводилися вистави, біля стіни стояло велике чорне піаніно. Під час концертів та вистав на ньому грала вчителька співу. Щоразу, виходячи на сцену, Фарух пильно приглявся до цього інструмента. Спостерігав, як грає викладачка, як майстерно перебирає чорно-білі клавіші, тисне на якісь педалі... І хлопчику до нестями закортіло й самому сісти на цей круглий стілець і зіграти не менш красиво, ніж грала старенька викладачка. Але як це зробити? Хто ж його пустить за піаніно? Це порушення, за таке можуть і покарати! Не хочеться, щоб на тебе гримали або й узагалі вигнали зі школи...

Та чи варто казати, що бажання навчитися грати виявилось дужчим за побоювання нашого героя? Фарух почав обережно навідуватися до зали під час прогулянок, якщо кімната була порожньою і в ній не планувалося ніяких заходів. Ключа він цупив із шафки старого підсліпуватого чергового, а потім, переконавшись, що ніхто не стежить, відчиняв залу і майже годину проводив наодинці з омріяним піаніно. Ось так і почалися його таємні уроки без учителів...

Звісно, спочатку ніякої музики не виходило, саме лише смішне бренькотіння. Та згодом Фарух почав розуміти принцип гри на клавішах. Він підбирав

найпростіші мелодії, які тільки пам'ятав – спочатку з трьох нот, а потім щоразу складніші. І йому вдавалося! Скоро він уже міг награвати якийсь популярний мотив. Хлопчик дуже цьому радів і потай пишався своїми досягненнями. Ще трохи – і він навчиться грати обома руками, а тоді спробує заграти щось справді серйозне. Та одного разу...

– Що це ти тут робиш, Фаруху? – пролунав голос у нього за спиною, коли він так само сидів за музичним інструментом, старано підбираючи ноти почутої нещодавно пісеньки. Хлопчик так прудко озирнувся, що ледь зі стільця не звалився. Біля сцени стояв – о, ні! – сам директор школи!

– Я... я..., – тільки й зміг'видушити з себе переляканий Фарух.

– Вкрав ключа і заліз до нашої зали, – грізно підказав директор.

– Ні, я не крав! Я... я просто хотів пограти на піаніно. Я дуже хочу навчитися грати! Вже навіть трішки вмію...

– Так, я чув, – відповів директор і раптом... усміхнувся. – У тебе, справді, дуже гарно виходило. Що ж... я спробую тобі допомогти. За умови, що ти більше не братимеш ключів без дозволу.

– Не буду! – урочисто присягнув хлопчик.

І директор, допоміг. Він написав листа батькам Фаруха, містеру і місіс Булсара, і повідомив, що

в їхньої дитини талант до музики, тож якщо вони дадуть згоду, то Фарух зможе додатково отримувати уроки. Батьки порадилися й вирішили: якщо синові ще потрібно, то нехай буде так, як бажає він. Після цього безмежно щасливий хлопчик почав відвідувати уроки фортепіано і дуже скоро навіть одержав відзнаку за майстерність. Таким чином ще одна його мрія здійснилася. Ще одна сходинка до майбутньої величі була підкорена...

У дванадцять років Фарух написав свою першу в житті пісню, яка називалася «Я йду до вершини».

І це було пророче.

ФАРУХ СТАЄ ФРЕДДІ

Та замало просто вміти грати, якщо, окрім вчителя, ніхто цього не чує, правда ж? От і наш невгамовний герой вирішив, що не буде спинятися на половині шляху. Тепер Фаруху хотілося більшого – вразити всіх навколо своїм умінням, щоб його музика знайшла своїх слухачів і дарувала їм радість. А згодом прославитися на увесь світ! Справедливе бажання для талановитої людини (а Фарух саме таким і був), от тільки як цього досягнути?

І тоді на допомогу прийшли друзі. Четверо найкращих приятелів Фаруха, з якими він поділився своїми

грандіозними планами – Деррік, Брюс, Фаранг і Вікторі – у свою чергу розповіли про те, що мріють створити власний музичний гурт, і запросили його приєднатися. Кожен із них трохи вмів грати на різних інструментах, і хлопці вирішили, що всі разом вони впоруються. Фарух подумав і погодився. Справді, уп'ятьох вони матимуть більше шансів бути почутими, ніж поодинці. Адже підтримка справжніх друзів може творити дива...

– Співати буде Фредді, – одноставно постановили всі четверо, тицьнувши пальцями в Фаруха, якого вони завжди звали «Фредді». Той аж зніяковів.

– Ще чого! Я так довго вчився грати на фортепіано, щоби тепер замість цього стрибати з мікрофоном? Не піде! Я гратиму на нашому піаніно в залі, а співатиме Брюс, ось! Усе одно він тільки в бубна вміє гупати.

На тому й зійшлися. Новостворену групу назвали «Гектікс», що перекладалося як «Непосидьки». Ця назва теж була правдивою – таких крутьків, як ці п'ятеро, треба було ще пошукати! Залишалося тільки знайти для кожного музичні інструменти і призначити дату першого концерту. Фарух узяв ці питання на себе і почав їх вирішення з того, що пішов прямісінько до директора школи!

Той, вислухавши наміри хлопчаків з вуст Фаруха, як не дивно, зовсім не заперечував. Навпаки – навіть ска-

зав, що буде добре, якщо школа матиме свою музичну групу, яка виступатиме на різноманітних святах і заходах. Викликавши вчительку співу місіс Сміт, він розпорядився знайти у шкільному сховищі всі необхідні інструменти і віддати їх хлопчикам, а також дозволити їм репетирувати в одному з класів.

Фарух був на сьомому небі від щастя. Він не міг дочекатися першої репетиції. Та ось нарешті хлопці зібралися і заграли разом. І... вийшло просто чудово! Ну, може, й не так досконало, як у відомого співака Елвіса Преслі, чиї пісні частенько крутили по радіо, але все одно дуже добре! Вміння Фаруха грати на піаніно прекрасно доповнювало музику решти ансамблю, і приятелі оцінили це.

– Молодчина, Фредді! – навперебій вихваляли друзі після репетиції. – Та ти граєш навіть краще за місіс Сміт! Супер!

«Знову Фредді», невдоволено подумав він. От же причепилося це набридливе прізвисько... Стривайте. А чом би й ні? Я ж збираюся стати відомим! А я чув, що знаменитості часто беруть собі сценічні псевдоніми, за якими їх потім впізнають слухачі. Я теж так хочу! Отже, відтепер я – Фредді!»

Сказано – зроблено. З того дня Фарух зробився Фредді. І саме під цим іменем його тепер знає увесь світ...

ЗІРКА ЗІЙШЛА

...Але спершу він прославився лише в межах рідної школи. Та для скромного хлопця із Занзібару навіть це було величезним досягненням! Фредді знав, що всьому свій час. Ніхто не стає знаменитим за помахом чарівної палички – потрібна наполеглива праця, і тоді, врешті-решт, всі зусилля обов'язково будуть винагороджені...

Друзі репетирували майже місяць, перш ніж оголосили про перший концерт. А коли нарешті час настав, і вони вийшли на сцену, то не повірили своїм очам: уся зала була забита вщент. Пов-ний аншлаг! Жодна з вистав ніколи не збирала тут одночасно таку численну публіку. Здається, прийшли всі учні, до єдиного, а ще були вчителі і навіть директор, Фредді помітив, як той підморгнув йому, неначе підбадьорюючи.

Вони розпочали грати.

Мабуть, і сам містер Преслі не міг би розраховувати на кращий прийом, аніж отримали «Непосидьки» на своєму дебютному концерті. Їх не просто слу-

хали. Публіка неначе ошаленіла – кожна пісня викликала шквал овацій та захопливого свисту. Слухачі недо-вго лишалися сидіти на своїх стільцях – скоро вони вже хвацько витанцьовували, причому не тільки дітлахи, а й поважні викладачі. Музика поєднала всіх присутніх.

Закінчився концерт аж опівночі...

Тепер жодне шкільне свято не обходилося без «Непосидьків». Скоро їх уже знали і за її межами – по всьому містечку Панчгані пролетіли чутки про талановитих школярів-музикантів. Тоді місцеві мешканці, які про рок-музику взагалі нічого не знали, приходили їх послухати. Фредді та його юні колеги стали справжніми місцевими зірками.

Але для нашого героя то був лише початок.

ПОВЕРНЕННЯ ДОДОМУ

От і пролетів час, відведений на навчання в інтєрнаті Святого Петра. Фредді нарешті полишав Панчгані, полишав своїх нових друзів та одноклассників. Тут, у цьому маленькому індійському містечку, здійснилися дві головні його мрії – він навчився сам витворювати музику та знайшов своїх слухачів. Але справжня популярність чекала його попереду, він відчував це.

Ще одна тривала подорож через океан – і ось Фредді вдома, у рідному Стоунтауні на Занзібарі, знову

разом із сім'єю. За ці роки майже нічого не змінилося. Ті ж вузькі кам'яні вулички, так само чарівний захід сонця в порту... Він зустрів багатьох друзів дитинства, розповів про своє навчання в далекій Індії, про те, як він став музикантом і як збирається стати зіркою. Фредді вже думав про те, щоб зібрати нову групу, тут, у Стоунтауні, аж сталося несподіване...

На мирному й сонячному Занзібарі раптом спалахнула революція. Для більшості місцевих жителів це стало справжнім шоком. Багато кому довелося рятуватися втечею з острова. От і сім'я Булсара також була змушена покинути Занзібар. Попрощавшись із рідною землею, всі вони переїхали до Англії, аж до Лондона.

Ця неочікувана подорож зруйнувала плани Фредді про створення ансамблю зі своїми давніми друзями, але не змогла знищити його бажання присвятити музиці своє подальше життя. І вийшло так, що доля привела

його саме туди, де випало здійснитися його найзаповітнішим бажанням.

Життя Фредді змінилося назавжди.

Тут, у Лондоні, він зустрів Джона, Браїана й Роджера, з якими створив гурт «Квін» – або ж «Королева». І ця четвірка досягла всього того, про що змалечку так мріяв Фредді. В наступні двадцять років їхня музика полонила увесь світ, і вони стали й залишаються досі улюбленцями мільйонів слухачів рок-н-ролу.

Вони стали вічними – Король Фредді Мерк'юрі та його «Королева».

Але це вже зовсім інша історія...

Історія людини в історії людства

Фредді Мерк'юрі (справжнє ім'я Фарух Булсара) – відомий співак, музикант, художник.

Народився 5 вересня 1946 року в містечку Стоунтаун на острові Занзібар, в родині парсів. У 1964 році переїхав до Лондона, де й пройшла решта його життя.

1970 року була заснована рок-група «Queen», у якій Фредді виступав вокалістом. Його блискучий голос та артистичність виступів полонила мільйони людей по всьому світу, і група стала одним із кращих музичних колективів двадцятого сторіччя. У 2000 році їхню пісню «Богемна рапсодія» було визнано кращою піснею тисячоліття.

Окрім роботи з «Queen», Фредді випускав також сольні альбоми, а у 1988 році заспівав дуєтом з оперною співачкою Монсеррат Кабальє.

Навколо біографії Фредді Мерк'юрі точиться багато суперечок, його життя оповите таємницями, та безсумнівно одне – він був геніальним митцем...

ДИТЯ РОК-Н-РОЛУ

Скажи, любий друже, чи любиш ти музику?

Напевно, що так. Адже вона буває дуже різною – веселою і сумною, запальною та задумливою, серйозною і грайливою... І серед сотень тисяч мелодій, що існують на світі, неодмінно знайдуться ті, що дуже тобі сподобаються. Ти будеш згадувати їх, наспівувати чи насвистувати, а можливо, навіть захочеш навчитися грати на якомусь музичному інструменті, щоб відтворювати ті звуки, які, сплітаючись, народжують пречудове музичне полотно.

І ти, напевно, вже добре знаєш, що музику пишуть люди, котрі називаються композиторами.

Але як їм це вдається? Звідки вони її беруть, ту музику? Як у них виходить почути те особливе, чого не чує решта людей, і зробити прекрасне – чутним?

Це, либонь, одна з найбільших загадок у світі.

Ти можеш спитати про це десятох, сто чи й цілу тисячу музикантів – і не почувеш однакової відповіді.

Бо в кожного композитора – свій шлях до музики.

А наша розповідь про шлях у світ великої музики маленького хлопчика Пола Маккартні з портового міста Ліверпуля, який мріяв бути художником або письменником, а став композитором, музикантом та співаком. Став тим, кого називають найкращим мелодистом ХХ сторіччя.

НІЧ НАРОДЖЕННЯ ПОЛІ

Червень 1942 року для Ліверпуля – міста на північно-західному узбережжі Англії – був спекотним, але зовсім не через пекуче сонце. Йшла війна. На місто падали бомби. Жінки та діти майже цілодобово просиджували у бомбосховищах. Чоловіки – ті, що через похилий вік чи стан здоров'я не могли воювати – працювали на оборонну промисловість.

Надвечір 18 червня 1942 року Джим Маккартні, шлюсар на місцевому авіаційному заводі, відпрацював дванадцятигодинну зміну і, похитуючись від втоми, заступив на чергування – на дах сусіднього будинку в районі Енфілд, де жили здебільшого робітничі сім'ї. В обов'язки Джима входило гасіння фугасних бомб, що спочатку загоряються і лише потім вибухають – і можете бути певні, що містер Маккартні добре виконував свою роботу. Вдома на нього чекала дружина Мері-Патриція, а сам він понад усе на світі хотів відпочити, але не міг залишити свій пост. І тоді, коли навіть побачив унизу схвильовану сусідку, яка колись

працювала з його Мері у Волтонському шпиталі, він виконував свій обов'язок. Жінка розмахувала руками і широко роззявляла рота. Згори це було дуже кумедно, але Джим зрозумів – щось сталося.

– Що? Що ти кажеш, Джино? Я тебе зовсім не чую, – гукнув він у відповідь. Слова містера Маккартні перекрив сигнал повітряної тривоги.

– Мерщій до бомбосховища! – щодуху закричав він. Та, на його чималий подив, Джина не послухалась. Вона забігла у дім, і невдовзі з'явилася на даху поруч із Джимом.

– Це щодо Мері, – задихано мовила вона. – Але не хвилюйся. Із нею все гаразд. Із ними обома.

– Із обома? – розгублено повторив містер Маккартні. – Не розумію...

– Та що тут розуміти, чоловіче?! – розсердилася сусідка на таку нетямущість. – У тебе син народився! Вітаю!

Просто до ніг Джима впав фугас. Чоловік вправним рухом перекинув на бомбу відро з піском.

– Здається, згасла... Невже пора?

– Пора, пора, – авторитетно підтвердила Джина. – Ти можеш піти до шпиталю, а я поки почергую за тебе. Мері буде дуже рада тебе бачити. Або, – тут жінка пильніше вгледілася у змучене лице містера Маккартні, – ліпше рушай додому і трохи поспи. Тобі це зараз потрібно.

– Знаєш, – поміркувавши хвильку, мовив Джим, – ми зробимо ось як. Закінчимо це чергування, а потім

я проведу тебе до хати, і вже тоді провідаю Мері. Щиро кажучи, допомога мені зараз не завадить.

– Добре, домовилися, – відказала сусідка і хвацько заходилася наповнювати піском чергову цеберку. Якийсь час вони працювали мовчки: батько думав про свого сина, а Джина – про те, як поталанило Мері – народити дитину в справжнісінькій лікарні, не заплативши за це й пенні! Щасливиця вона, ця місіс Маккартні! Та дуже швидко невгамовна жіночка знову озвалася:

– Ти вже вирішив, як назвеш первістка, Джиме?

– Так, – усміхнувся щасливий батько. – Уже давно. Ми з Мері хочемо назвати його Джеймс Пол.

– Досить непогано, – сказала Джина. – А ким ти хочеш, щоби він став?

– На Бога, жінко, він же щойно народився! Не знаю... Хочу... – містер Маккартні замислився, – аби він виріс чесною людиною, гідною, порядною. Це найголовніше. І ще... хочу, щоби він ніколи не пережив того, що випало на долю мені й Мері. Аби у своєму житті він бачив лише сонячне сяйво та веселку після дощу, а не спалахи військових пожеж. Щоби жодного разу йому не довелося почувати того, що зараз чую я – усі ці вибухи, ревіння сирен, гул бомбардувальників... Хочу, аби мій Пол навіть уяви не мав, що це таке. Щоб завжди слухав та чув лише чарівну музику.

– Я впевнена, що так воно й буде, Джиме, – схвильовано мовила сусідка.

Так усе і вийшло.

ПОЛІ ТА ВЕЛИКЕ ЧОРНЕ ПІАНІНО

Час плинув швидко, і батьки Пола не встигли й спам'ятатися, як їхньому первістку виповнилося п'ять років. На той час у родині Маккартні вже зростала друга дитина – трирічний Майкл, галасливий, непосидючий, капризний – словом, повна протилежність урівноваженому, спокійному, завжди чемному Полі. Незважаючи на таку різницю в характерах, брати обожнювали одне одного і були нерозлучними. Містер Маккартні дуже любив обох своїх синів, але все-таки на Полі покладав найбільші надії.

– Кажу тобі, Мері, – часто повторював він дружині, – цей хлопчисько знає, як досягти свого без зайвого галасу. З нього будуть люди!

Батько Пола ніколи не соромився того, що йому з чотирнадцяти років довелося заробляти на життя тяжкою працею, але, як і кожен люблячий татко, мрі-яв про кращу долю для своїх дітей.

– Не бажаю, щоб мої хлопці надривалися з ранку до ночі на якомусь заводі за копійки, – твердив він. – Вони просто мусять отримати гарну освіту, аби полірувати нарукавниками столи у якійсь конторі за грубі гроші.

Що ж, у кожного батька своя уява про щастя.

Замолоду містер Маккартні-старший грав на піаніно і у вільний від роботи час, якого завжди бракувало, навіть виступав зі своїм ансамблем на танцювальних майданчиках Ліверпуля. Так що ніхто в родині особливо не здивувався, коли маленький Полі почав на диво точно переспівувати популярні пісеньки, які крутили по радіо.

– Це в нього від мене чудовий слух, – гордо казав містер Маккартні. – Будемо вчити його музиці.

Сказано – зроблено. В сім'ї Маккартні не було заведено сперечатися з батьком. І ось за якийсь час до їхнього затишного дому завітала худорлява, вертка, мов ящірка, жіночка середніх літ у квітчастій ситцевій сукні. Жіночка назвалася місіс Стюарт, вчителькою музики. Її появу брати Маккартні зустріли насторожено, але з цікавістю.

– О, який прегарний хлопчик! – голосно мовила захоплена місіс Стюарт, роздивляючись Полі, який і справді ріс напрочуд милим. – А вії, ніби у дівчинки! Як тебе звать, кароокий?

Полі ображено промовчав – йому не сподобалося, що його порівнюють із якимось там дівчиськом. Майкл також мовчав – із почуття солідарності.

– Він що, німий? – сердито поцікавилася місіс Стюарт, і Поллі, отримавши від татка добрячого стусана, пробурмотів своє повне ім'я.

– Джеймс Пол Маккартні.

– Ого, яка пиха! – несподівано розгнівалася вчителька. – Може, мені ще звертатися до вас «сер», га, юначе?

Ніхто з присутніх у тій кімнаті – ані місіс Стюарт, ані містер Джим, ані, звісно, сам Полі й гадки тоді не мали, що свого часу її величність королева Великобританії Єлизавета II за видатні заслуги перед батьківщиною посвятить славетного музиканта в лицарі Британської імперії, і це дозволить йому цілком офіційно зватися «сер Джеймс Пол Маккартні».

– Не треба, – пробелькотів збентежений майбутній дворянин. – Я... просто трохи розгубився. Вибачте, місіс Стюарт.

– Що ж, – зверхньо промовила вчителька, – тепер, коли ми все з'ясували, можемо починати.

І вони почали. Перша ж награна вчителькою гамма довела маленького Майкла до сліз.

– Мій брат плаче через вас! – негайно обурився Полі. – Я не хочу вчитися цій музиці! Вона погана! Ніхто не повинен плакати від музики!

Місіс Стюарт повернулася до містера Маккартні.

– Заберіть звідси це дитинча, – наказала вона.

За відсутності Майкла справи пішли краще, але не набагато. Полі виявився вкрай поганим учнем. Ні, він ніколи не запізнювався на уроки, завжди уважно слухав усе, що розповідала йому вчителька, висоло-

пивши від старанності язичка, награвав ноти у різній послідовності, і... нічого не запам'ятовував. Попри це, місіс Стюарт, яку звали красивим іменем Діана, більше не сердилася на Полі й наполегливо продовжувала музичні уроки. І дуже скоро малюк зрозумів, чому вона це робила. Справа в тім, що міс Діана була дуже бідною і самотньою. Її чоловік загинув під час війни, і єдиним джерелом існування для неї були уроки гри на фортепіано. А тут, у робітничому кварталі, мешканці хоч і намагалися з усіх сил дати своїм дітям найкращу освіту, проте часто-густо на це бракувало грошей, тож кожен учень був на вагу золота. Полі, хоч і був лише маленьким п'ятирічним хлопчаком, не міг не помічати, як страждає його вчителька. Раніше він ніколи не замислювався над тим, яке це щастя – мати сім'ю. У Полі, скільки він себе пам'ятав, завжди були тато, мама і брат Майкл. Це було правильно. Але тільки тепер, дивля-

чись на місіс Стюарт, він зрозумів, що це не тільки правильно, а ще й дуже добре.

Одного разу, після особливо невдалого уроку, міс Діана, зітхнувши, скла-

ла свої нотні записи до пошарпаної теки, котру завжди носила з собою, і промовила:

– Я, мабуть, буду змушена відмовитися від наших занять, Полі. Від них немає жодної користі. Ти навіть досі не вивчив назви нот, а я ж б'юся над цим уже два тижні!

– Але ж вам потрібні гроші! – розгублено вигукнув Полі. Місіс Стюарт уважно подивилася на нього через скельця своїх окулярів.

– Так, дуже потрібні. Однак їх слід заробляти. Якщо я нічому тебе не навчу, але візьму за це платню – це все одно, що вкрасти гроші. Ти розумієш, про що я?

Полі кивнув і наступного ж дня пішов до татка. Містер Маккартні щойно пообідав, а тому мав добрий настрій.

– Як справи, синку? – пробасив він, відклавши газету. – Як твоє навчання?

Хлопчик скривився і жалібно схлипнув.

– Що таке? – стривожився містер Джим. – Якись проблеми? Ця місіс Стюарт... вона тебе, сподіваюсь, не б'є?

Тут слід сказати, що в ті часи фізичні покарання в школі були звичними. Дозволяли їх собі й приватні вчителі. Минуло ще досить багато часу, перш ніж бити дітей по руках чи різками в Англії заборонили.

– Ні, тату, але я... у мене нічого не виходить! Я боюся піаніно!

– Ти... що? – містер Маккартні вухам своїм не вірив.

– Я боюся його, боюся! Воно таке велике, чорне, таке страшне! Воно так бринькає! Тату, можна мені більше не ходити на ці уроки?

– Поле, я навіть чути цього не хочу! – розгнівався батько. – Ти будеш ходити на ці заняття ще місяць! Або й два! Стільки, скільки потрібно, щоб ти остаточно позбувся всіх дурних думок про ці чудернацькі страхи! Ще бракувало, аби мій син боявся брязкання! Ну, просто в голові не вкладається! – і Джим знову взявся за газету, показуючи цим, що розмову закінчено.

Полі навчався ще півтора місяці, аж доки у міс Діани не з'явився новий учень, і безпідставний «страх» малого хитруна перед великим чорним піаніно зник, неначе й не було. Учителька не дуже дивувалася наполегливості містера Маккартні щодо синових занять. «Впертий, як і всі ірландці», – думала вона. Місіс Стюарт так ніколи й не дізналася, чому насправді ці марні уроки тривали так довго.

А Полі, попри те, що давно виріс і став сером Маккартні, так досі й не знає нотної грамоти.

ПОЛІ ТА ШКІЛЬНЕ НАВЧАННЯ

Ліверпульська середня школа, в якій навчався Полі, була найвідомішою з усіх міських шкіл і називалася пиш-

но та урочисто – Ліверпульський інститут. Аби потрапити туди на навчання після початкової школи, слід було скласти вельми непрості вступні іспити. З цим завданням Полі впорався блискуче, набравши на іспитах одинадцять з половиною балів із дванадцяти можливих.

– Це дуже, дуже добре, – втішився Джим, почувши цю новину від своєї дружини. Самого Поллі батько хвалити не став – боявся розбещувати. Містер Маккартні вважав, що хвалити дітей слід лише у крайніх випадках. Мері ж з цього приводу мала зовсім іншу думку.

– Мій талановитий хлопчику, – прошепотіла вона, вкриваючи Поллі ковдрою на ніч. – Я так тобою пишаюся!

Полі, який ще не встиг заснути, хутко розплющив очі.

– Дякую, мамо... А в чому ж мій талант?

– Про це можеш знати тільки ти, синку. Ти, і більш ніхто. А я знаю напевне лиш одне – такі здібності Бог ніколи не дає абикому чи просто так.

Хлопчик і справді демонстрував непересічні здібності. Англійська мова та література, живопис та латина, математика й фізика – усі предмети давалися йому надзвичайно легко. Полі навчався, граючись, і навіть примудрявся робити уроки та разом із цим дивитися телевізор.

Містер Маккартні протестував.

– Неможливо як слід зробити дві справи одночасно.

– Це ще чому? – дивувався Полі.

– Я поясню тобі, чому, – не витримав якимось татко. – Покажи мені те домашнє завдання, яке ти виконував, дивлячись новини.

Полі показав. Домашнім завданням виявився твір, за який хлопчик згодом отримав спеціальну премію Коронації – книгу під назвою «Сім королев Англії». Містер Джим переглянув твір спочатку побіжно, потім – уважніше, а тоді зручно вмовстився в улюбленому кріслі й перечитав синову роботу всю, від початку й до кінця.

– Непогано, – визнав Джим. – А тепер розкажи мені, що трапилося в світі.

І Полі розповів усе, що почув у новинах – з подробицями.

– Грім мене побий, Мері! – скаржився дружині за вечерю містер Маккартні. – Я не мав що сказати! Стояв, наче телепень, і блимав очима. А Полі блимав очима на мене. Врешті-решт, довелося визнати, що так, мій син уміє робити дві справи водночас.

Мері засміялася.

– Хотіла б я це побачити!

Ще Полі дуже добре малював. Він витрачав кишенькові гроші та шкільні премії на книги з сучасного живопису, а його малюнок церкви святого Ейдена посів перше місце на шкільному конкурсі. Полі дуже цим пишався. Одного разу він спитав батька:

– Як ти гадаєш, тату, ким краще бути – письменником чи художником?

Містер Маккартні замислився.

– Це тобі вирішувати, – відповів він нарешті. – Головне – щоб люди поважали тебе і те, що ти робиш, і аби ти справді заслуговував на цю повагу. А ще – завжди будь джентльменом, синку.

– А що це значить?

– Це значить – навіть наодинці з собою чини так, ніби тебе всі бачать.

Тепер замислився Полі.

– Схоже, в цих джентльменів не надто веселе життя.

– Життя, взагалі, не надто весела штука, – підтвердив Джим. – Але ти завжди матимеш сили та можливості зробити його кращим. Усе залежить від тебе.

Слова батька Полі сприйняв доволі несподіваним чином. Подумки переглянувши усю свою шкільну програму, він дійшов висновку, що більшість предметів зовсім не знадобляється йому в майбутньому житті,

і... просто перестав їх вчити. Буквально за рік його оцінки з відмінних перетворилися на задовільні. Батьки запанікували.

– Що з тобою, синку? – допитувалася мама Мері. – Що сталося? Ти хворієш? Чи, може, закохався? Скажи мені, будь ласка, мені ти можеш сказати все, я тебе зрозумію!

– Нічого не трапилося, мамо. Я просто не бажаю марнувати час на те, що мені ніколи не знадобиться!

– Ти не можеш точно знати, що тобі знадобиться, а що – ні! – стояла на своєму Мері. Але й Полі не відступав.

– А ось і можу! Письменнику не потрібна фізика! А художнику ні до чого латина! Я не хочу бути лікарем, і не збираюся виписувати рецепти! Більшість наших вчителів або переповідають, як вони провели літо чи як служили в армії, або б'ють нас лінійками по руках! Набридло!

Мама Мері погладила Полі по голові.

– А чому б нам не перевести тебе до іншої школи?

– А чому б вам не дати мені спокій? – пробурмотів хлопчик. На його чималий подив, так і сталося. Батьки більше ніколи не дорікали за погані оцінки і стежили лише за тим, аби син просто ходив до школи. Вони усе ж хотіли, щоб Пол отримав атестат.

– Полі за характером – викапана Мері, – часто повторював містер Джим у розмовах з друзями.

– Усі гадають, що він такий милий, спокійний, вихований... Власне, так воно і є. Та ніхто й ніщо не зможе збити його з пантелику, коли він прийняв

якесь рішення. Він нікому він не дозволяє тиснути на себе. Ні мені, ні матері. І хай там що, це мені в ньому й подобається!

Зараз у Ліверпульському інституті зберігається парта, за якою сидів сам Пол Маккартні. Будь-хто, від директора до наймолодшого учня, охоче та дуже детально розповість вам про успіхи Полі в навчанні, про його старанність та його мистецький талант.

Але майже напевне ніхто і слова не скаже про за-недбану латину.

ПОЛІ ТА ЧАРІВНА ГІТАРА

Полу щойно виповнилося чотирнадцять, коли родину Маккартні спіткало величезне горе. Одного разу, повернувшись зі школи раніше, ніж звичайно, Полі побачив, як гірко плаче його мама. Хлопчик стривожився, подумавши, що це через нього. Швиденько перебрав у пам'яті всі свої витівки, але не знайшов нічого, що могло б викликати ці неньчині сльози. Давно минули часи, коли він передражнявав маму, що намагалася привчити його правильно вимовляти слова, чи у відповідь на яке-небудь, найчастіше цілком заслужене покарання обрізав торочки на шторах у спальні батьків. Отже, це Майкл, вирішив Полі. Знову брат щось устругнув, просто шибайголова, та й годі! Полі нічого не питав у

мами, натомість увечері влаштував Майклу справжній нісінський допит.

– Зізнавайся, що ти накоїв цього разу?!

– Аж нічого! – забожився Майкл. – Я навіть отримав дванадцять балів з історії Англії.

– Це чудово, але сумніваюся, що мама плакала від щастя.

– Можливо, тато зробив чи сказав щось погане? – припустив Майкл. Полі зітхнув.

– Навряд, але якщо й так, ми про це ніколи не дізнаємося.

Однак дуже скоро вони про все дізналися, і ця правда була дуже важка для Полі. Лікарі виявили у місіс Маккартні серйозну хворобу – рак грудей. Її давно турбували сильні болі, але вона не надавала їм значення, сподіваючись на те, що все минеться саме собою. Мері зробили операцію, але вона не допомогла, бо недуга зайшла надто далеко.

– Я так не хочу йти від хлопчиків, Джиме, – прошепотіла Мері до чоловіка, коли той забирав її з лікарні. Містер Маккартні заплакав.

А через кілька тижнів мама Пола та Майкла померла.

Джим став удівцем, лишився з двома дітьми на руках і в пам'ять про Мері запрягнувся вивести їх в люди. Він дуже страждав, мучився й Майкл, та найбільше за мамою побивався Полі. Хлопець схуд,

майже нічого не їв, остаточно занедбав навчання і часто плакав. Від матері Полі успадкував дар тихої дипломатії, вміння працювати та відданість тій справі, якою займався. Майкл навіть дразнив Полі «матусиним мазунчиком». Раніше старший брат сердився, коли чув таке, але тепер залюбки слухав би це з ранку до ночі. Ось тільки матусі в нього більше не було.

Минуло кілька тижнів, і Полі прийшов до тата з проханням купити йому гітару.

– Хочу навчитися музиці.

– Ти вже вчився, – відповів батько, – і чим це закінчилося? Пшиком! Згадай, як ти боявся піаніно. А та труба, що її подарував тобі кузен Ян? Спочатку ти дмухав у неї не з того боку, а потім узагалі закинув кудись в комірчину. А гітара, між іншим, коштує дуже дорого. Фунтів п'ятнадцять, не менше. Ми й так зараз у скруті. Я не хочу, аби гітару спіткала доля кузенової труби.

– Не спіткає. Купи мені гітару, тату.

І Полі отримав свою гітару в подарунок на Різдво. Він займався із великим завзяттям, але спочатку нічого не виходило. Полі стирив пальці до крові, вправляючись без упину, але замість веселої музики струни лише глухо стогнали, і хлопчик ніяк не міг зрозуміти, у чому ж тут справа? Що він робить не так? Полі скрізь тягав із собою гітару і намагався грати усюди: у ванні, в туалеті, в кухні за сніданком – але все було марно.

Тато Джим лише головою хитав.

– П'ятнадцять фунтів коту під хвіст. Я так і думав. Саме цього я й боявся...

І ось, коли Пол вже остаточно зневірився, вирішивши, що він ніколи не навчиться грати, як слід, хлопчику наснилася мама Мері. І сказала:

– Тобі потрібна особлива гітара, синку. Чарівна.

– Не буває чарівних гітар, – заперечив Полі.

– Ще й як бувають, – запевнила мама. – Тільки їх, на відміну від чарівних паличок, треба робити самим. І тоді ці гітари співатимуть воістину прекрасні пісні, з твоєю допомогою. У тебе все вийде, любий.

Того ранку Полі прокинувся з усмішкою – уперше від дня смерті матері. А по обіді пішов до торговця, що продавав гітари.

– Я – шульга, – замість привітання сказав хлопець.

– І тобі доброго дня, – відгукнувся продавець. Та Полі від хвилювання навіть забув про чемність.

– Я все роблю лівою рукою. Усе-все. Тому ця гітара мене не слухається. Ви можете її переробити?

– Так, – торговець придивився до хлопця пильніше. – Я можу переставити струни так, що гітара буде слухатися тебе і тільки тебе.

– Скажіть, будь ласка, – Полі згадав нарешті про ввічливість, – а скільки це буде коштувати?

– А ти часом не син Мері та Джима Маккартні, хлопче? – раптом поцікавився продавець. Полі кивнув. І торговець відповів:

– Я пам'ятаю твою матір. Вона була прекрасною жінкою... Тож для хлопця моїх друзів я зроблю усе безкоштовно.

Наступного дня, увечері, ледь переступивши поріг свого дому, містер Маккартні почув запальний рок-н-рол, що долинав із кухні. Знову ці пустуни увімкнули радіо на повну гучність, подумав Джим, але не розсердився. Він і сам дуже любив рок-н-рол. А зараз саме звучала одна з найулюбленіших його пісень у виконанні Елвіса Преслі. То були «Сині замшеві черевики». Містер Маккартні прислухався. Але ж... це співає не Король! Це голос його сина!

Джим навшпиньках підійшов до кухонних дверей і рвучко розчахнув їх.

На стільці посеред кухні сидів Полі, і вигравав на переробленій гітарі, наспівуючи:

– О будь ласка, не наступай на мої сині замшеві черевики!

Батька він просто не помітив. І Джим тихесенько прикрив двері.

В його очах стояли сльози. Знову бачити сина щасливим, сяючим, зі зворушливою дитячою посмішкою

на вустах – це варте більше, аніж п'ятнадцять фунтів.
Правду кажучи, це варте всіх скарбів світу.

ЯК ПОЛІ ЗУСТРІВ ДЖОННІ: ПОЧАТОК ЛЕГЕНДИ

6 липня 1957 року в саду приходської церкви святого Петра, що неподалік від дому Маккартні, мав відбутися виступ скіфл-груп, серед яких був нікому, крім самих його учасників, не відомий гурт «Кворімен». Скіфл – так називалася окрема течія в популярній музиці, послідовники якої грали буквально на всьому, що їм під руку втрапить. Інструментами правили порожні бляшанки з-під консервів, пральні дошки, хлопавки та тріскачки, а якщо соліст скіфл-гурту грав ще й на банджо (музичний інструмент, на якому грають, щипаючи струни) – це було дуже круто. На той концерт братів Маккартні затягнув Айвен Воен, шкільний друг Пола.

– Вам не завадить трохи розвіятися.

До того часу Полі вже встиг вийти на сцену як гітарист, коли брав участь в одному музичному конкурсі разом із батьком. Вони нічого не виграли, але виступати Полі дуже сподобалося.

Як подобалося й слухати інших.

Соліст гурту «Кворімен» на ім'я Джон Леннон, вбраний за останнім писком моди, увесь у чорній шкірі, грав на гітарі, як на банджо, співав хрипкуватим голосом, був на два роки старший від Полі й тримався, немов справжнісінький дорослий. Він навіть пив пиво! Решта ж членів «Кворімен» бренькала казна-як, на чому попало, тож зовсім не зацікавила Полі.

Після концерту Полі підійшов до Джона.

– Хочеш, я навчу тебе брати на гітарі справжні гітарні акорди?

Першим поривом Джоні було сказати малому нахабі «Відчалуї!», проте він стримався. А що, як це карооке хлопчєня, таке подібне зовні до молодого містера Прєслі, справді навчить його чомусь путнього? Тому Джоні сказав:

– Ану ж!..

Полі показав Джоні з десяток правдиво гітарних акордів, зіграв кілька найвідоміших рок-н-рольних хітів і навіть одну пісеньку, яку придумав сам. Останнє вразило Джоні до глибини душі. Написати пісню самому – це було не просто круто, це було... супер!

Згодом пісня, що її награв Пол у саду церкви Святого Петра, увійде до найкращого рок-альбому – «Оркестр клубу самотніх сердець сержанта Пєппєра». Пісня називається «Коли мені буде шістдесят чотири».

Полі написав її, коли йому було всього чотирнадцять.

За тиждень Джоні запросив Полі до гурту «Кворімен». Хлопці здружилися.

– Будемо писати пісні разом, – вирішили вони.

Мине зовсім небагато часу, і тандем Леннон-Маккартні стане найвідомішим дуетом в історії світової музики.

Тоді й почнеться епоха легендарної ліверпульської четвірки «Бітлз», чії пісні полонять увесь світ магією музики, щирості та справжнього таланту.

І саме про Полі найсуворіші музичні критики хором скажуть «Маккартні – це Моцарт поп-музики».

А слухачі просто шаленітимуть від «Бітлз»!

Історія людини в історії людства

Джеймс Пол Маккартні – видатний англійський композитор, співак, гітарист. Автор принаймні половини пісень легендарної групи «Бітлз».

Народився 18 червня 1942 року в портовому місті Ліверпуль, у робітничій родині. З дитинства виявляв непересічні здібності до навчання, однак мало ними користувався. Рок-н-ролом захопився в 14 років. Після смерті матері освоїв гру на гітарі. За свідченнями рідних, заняття музикою допомагали Полу отямитися від шоку, викликаного тяжкою втратою, котру сам музикант називає єдиною трагедією щасливого дитинства.

1956 року Пол Маккартні познайомився з Джоном Ленноном і ввійшов до складу гурту «Кворімен». Минуло сім років, і гурт, який було перейменовано в «Сілвер Бітлз», а згодом – у «Бітлз», став шалено популярним у всьому світі, викликавши хвилю фанатичного, незнаного доти по силі захоплення, яке називали «бітломанія».

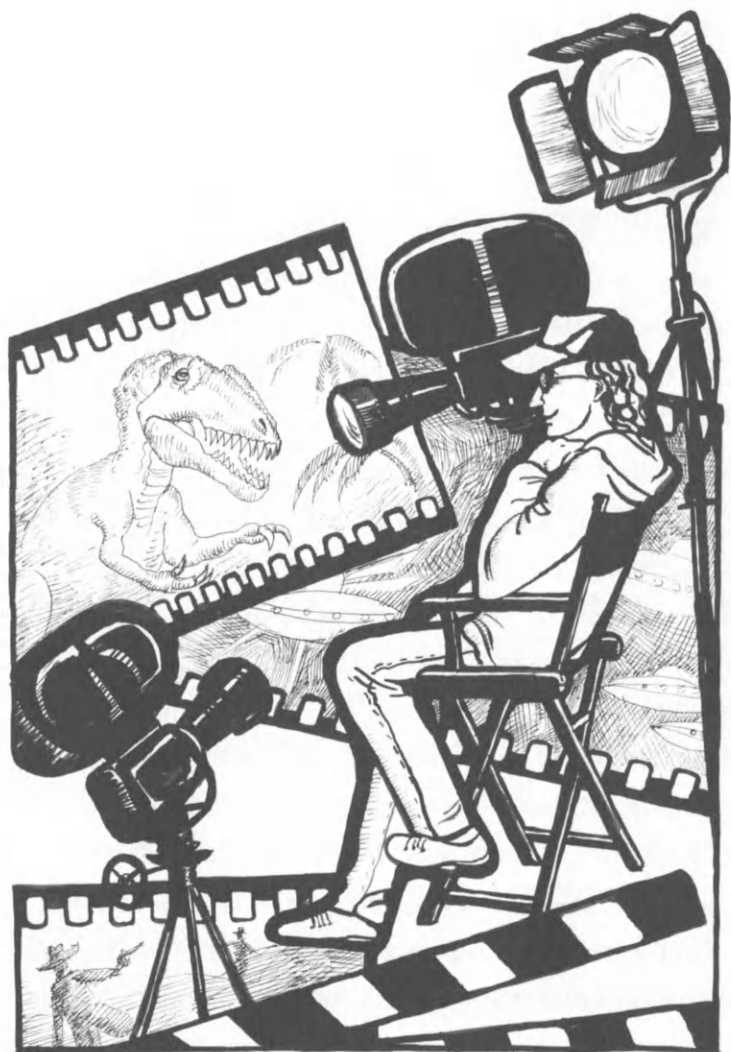
1970 року, після розпаду «Бітлз», Пол продовжив музичну кар'єру, спочатку – зі своєю групою «Вінгз» («Крила»), а згодом – сольну. Музикант успішно працює й донині.

Рок-баладу «Yesterday» («Учора»), написану Полом Маккартні 1965 року, вважають класичною не лише рок-музиканти. Ця пісня налічує понад триста різноманітних обробок та варіацій і є однією з найпопулярніших балад усіх часів та народів.

Пол Маккартні також виступив автором ідеї першого в світі концептуального музичного альбому – тобто такого, де всі музичні номери об'єднані спільною темою. Втіленням цієї ідеї стала платівка «Оркестр клубу самотніх сердець сержанта Пеннера», котра і до сьогодні вважається найкращим рок-альбомом світу.

1997 року Її Величність Королева Великобританії Єлизавета II за внесок у світову музичну скарбницю і за особисті заслуги перед Короною посвятила Джеймса Пола Маккартні в лицарі Британської Імперії.

ХЛОПЧИК, ЯКИЙ НЕ ХОТІВ СТАВАТИ
ДОРΟΣЛИМ

СТІВІ ТА ЗОРЯНИЙ ДОЩ

В одному американському місті з кумедною назвою Цинцинаті, що у штаті Огайо, жив собі маленький хлопчик на ім'я Стіві. Жив він разом із мамою, татом і трьома сестрами, а мешкало все сімейство у власному чепурному будиночку на краю кукурудзяного поля.

На відміну від багатьох своїх однолітків, які мріяли якнайшвидше вирости, маленький Стіві зовсім не поспішав ставати дорослим. Йому здавалося, що бути дитиною набагато цікавіше. А великі дядьки і тітки занадто метушливі, заклопотані, надміру серйозні та постійно чимось стурбовані. Ставши дорослими, вони неначе забули про все, що любили в дитинстві: про улюблені іграшки, бризкалки влітку, мильні бульки та велосипедні перегони, дитячі сеанси в кінотеатрі та книжки-розмальовки... Вони вбираються в однакові костюми, ходять на роботу і чомусь більше не вірять у казку.

Стіві в неї вірив. Вірив, що у лісі, котрий розкинувся на іншому кінці поля, можна, якщо пощастить, зустріти Білосніжку разом із сімома гномами; що всі на світі

іграшки – живі й розмовляють одна з одною, коли їх господарі засинають; що чарівні палички насправді існують; що високо над хмарами, де їх ніхто не бачить, літають справжні дракони, а в озері неподалік від їхнього будинку мешкає русалка. Може, й не одна.

Для себе він вирішив, що ніколи не забуде про каз-ку, навіть коли стане великим. Мало того – він нагадуватиме дорослим, що всі вони колись були маленькими дітьми і що казка й досі навколо них. Адже з нею життя набагато цікавіше!

Але батьки Стіві чомусь не вірили в історії хлопчика про гномів та русалок, драконів та живі іграшки. Вони навіть ніколи не могли дослухати Стіві до кінця – посередині оповіді дзвонив телефон, і мама Леа йшла брати слухавку, або ж по телевізору починався важливий бейсбольний матч, і татусь Арнольд мерщій мчав його дивитись. Найчастіше у відповідь Стіві чув таке: «У нас немає часу, Стіві. Розкажи ці історії своїм сестрам».

Сестри... хіба з ними може бути цікаво? По-перше, вони дівчата, і в них своя дівчача компанія, до якої його не брали. А по-друге – вони теж діти, а тому й самі чудово знають про казковість світу. Ні, йому хотілося привернути саме увагу батьків. Але тривалий час нічого не виходило.

Та одного разу...

Посеред ночі маленького Стіві розбудив сам батько. Його очі блищали, неначе у хлопчика, який отримав у подарунок давно омріяну іграшку.

– Ходімо надвір, Стіві, – пошепки сказав тато Арнольд. – Мерщій, ходімо у поле, ти таке побачиш!..

– Що саме? – невдоволено спитав Стіві. – Тату, зараз ніч і треба спати!

– Це справжнє диво! – відповів батько. – Такого ти ще не бачив! Та й я, чесно кажучи, теж...

Це подіяло. Хлопчик з татом вийшли надвір, у глуху ніч, сповнену пісень цвіркунів та тихого шелесту кукурудзи. Батько вивів його в поле, а потім показав пальцем угору. Стіві задер голову, і...

Так, це було справжнісіньке диво! З неба падав дощ, але не звичайний, а зірковий! Зорі, які завжди висіли на небі нерухомо, тепер падали, залишаючи за собою довгі вогняні хвости. Стіві колись уже бачив салют, але це видовище було набагато красивішим та величнішим. Усе небо було всіяне зірками, які сипалися донизу, неначе горох або кукурудзяні зернята!

– Це метеорити, – прошепотів батько, який теж дивлявся у нічне небо. – Камінці, що прилетіли до нас із самого космосу. З-поміж інших планет вони потрапили саме на нашу. Цілий метеоритний дощ, Стіві! Можеш собі уявити?

Звичайно, хлопчик міг уявити. Але бачити це навіч було набагато прекраснішим. Усе-таки правда на його

боці – казка існує! А ось тепер і тато Арнольд також у цьому переконався. Він наче знову став маленьким хлопчиком, повернувся у своє дитинство. Стіві здалося, що він стоїть у полі не з батьком, а з близьким другом-однолітком. І це диво в нічному небі – їхній спільний секрет.

– Тату, а на тих інших планетах також хтось живе? – запитався він.

– Не знаю, синку, – замислено відказав тато Арнольд. – Можливо...

– Думаю, так, – впевнено мовив Стіві. А якщо... якщо це не камінці падають униз, а заходять на посадку космічні кораблі? Може, це такі ж маленькі діти, як і він сам, тільки з іншої планети, вирішили провести літні канікули на Землі й летять на пошуки нових друзів?

«Я теж хочу мати друга-іншопланетянина», – твердо вирішив хлопчик.

СТІВІ ТА ІНШОПЛАНЕТЯНЧИК

Одного недільного дня Стіві заблукав у лісі. Так, у тому самому лісі, що на іншому боці кукурудзяного поля. Вони з татом пішли туди будувати курінь, поки мама Леа з доньками поїхали до міста у справах. Хлопчик завжди вважав, що чудово орієнтується в лісі, наприклад, він уже знав, що з того боку стовбура дерева, де мох найгустіший, – північ. Але, вирушивши

на пошуки придатних для куреня гілляк, він сам не помітив, як заглибився в хащі й загубив стежку, якою йшов.

Стіві довго кликав тата, проте у відповідь не почув нічого, окрім відлуння власного крику. Коли спробував іти навмання, остаточно заблукав. Військо височенних сосен навколо немовби захопило хлопчика в полон і тепер не бажало відпускати. Невідомо, скільки ще маленький Стіві міг би кружляти лісом, якби...

...якби до його вух раптом не долинув дивний звук. Жалібний, схожий на квиління тваринки, яка потрапила в пастку і не може з неї вибратися. Заінтригований, Стіві пішов до найближчих кущів. Обережно продерся крізь них... і мало не провалився до глибокої ями. Лише в останню мить він устиг вхопитися за гілку, і це врятувало його від падіння. Опинись він унизу – і його вже точно ніхто б не зміг знайти.

Та коли Стіві відхекався і переляк минув, то виявив, що на дні ями щось є.

Яскравий червоний вогник, що спалахував і згасав десь там, унизу. А вуха знову почули жалібне скавчання.

Хтось таки потрапив у пастку! Але звідки у тварини може взятися червоний вогник? Може, це людина?

Стіві ліг на краєчок ями і гукнув у темряву:

– Агов! Хто там? Скажіть що-небудь!

Та той, хто був унизу, не промовив ані слова – лише вкотре схлипнув, а червоний вогник перестав блимати і тепер горів рівно... неначе з надією.

Хто б там не був, йому потрібна допомога, вирішив Стіві. Тож, яка різниця, хто це? Треба якнайшвидше допомогти бідоласі вибратися на поверхню.

– Почекайте, я зараз! – гукнув Стіві в яму і кинувся шукати те, чим можна було б дістати дна. Вдома у його тата Арнольда був моток довгої мотузки, але як же він потрапить додому, якщо сам заблукав? Ні, слід знайти щось інше.

І він знайшов – досить довгу і дуже міцну палицю. Хлопчик поспіхом відніс її до ями і, обережно наблизившись до краю, спустив кінець на дно.

– Ось! – крикнув він до того, хто був унизу – Хапайтеся, і я спробую вас витягти!

Невідомий «хтось» прислухався і вхопився за палицю. Хлопчик почав тягти з усіх своїх сил. Це було досить важко, але Стіві закусив губу і продовжував мовчки підтягати гілку, аж доки не витяг бідаку на поверхню. Але коли побачив, хто це, то спершу злякався і мало не відпустив палиці.

Це була не людина і не тварина, а хтось коричневого кольору, завбільшки з самого Стіві: з короткими ніжками й дуже довгими руками, а обличчям він був схожий на черепашку. Наступної миті хлопчик побачив, що той зовсім не страшний, а навпаки – милий і кумедний. Червоний вогник, що його бачив Стіві у темряві, світився всередині грудей цього створіння.

– Хто ти? – прошепотів хлопчина, коли знову зміг говорити. – І як ти потрапив до ями?

Коричневий незнайомець тицьнув довгим пальцем собі в груди, а потім показав на небо.

– Ти з іншої планети? Я пам'ятаю, як бачив падаючі зірки в небі! То ти іншо... планетянчик, так?

Черепашкоподібний кивнув, і вогник у його грудях запалав ще яскравіше. Він простяг свою дивну довгу руку до Стіві й погладив його по волоссі.

– Та ну, – зняковів хлопчик і відмахнувся. – Нема за що дякувати. Але що ти робиш у цьому лісі? Ти теж загубився?

Замість відповіді іншопланетянчик взяв його руку і повів за собою. Стіві ніколи не заходив так далеко вглиб лісу, однак чомусь уже зовсім не думав про те, що заблукав. Йому було неймовірно цікаво, куди ж прямує таємничий прибулець. Вони проминули глибокий яр і всипану суницями галявину, жвавий струмок та маленьке, мов люстерко, дике озерце і зрештою вийшли на узлісся. А там...

Там над землею висіла велетенська ялинкова краса, що сяяла, мов зоря та спалахувала дивовижними вогнями. То був справжнісінький космічний корабель! Величезна й велична куля з трапом та ілюмінаторами, навколо якої діловито тупцювали такі ж коричневі іншопланетянчики, які збирали лісові квіти. Помітивши Стіві, вони всі завмерли на місці, проте його новий друг підняв руку і щось сказав своєю мовою, схожою одночасно на тріскотіння цвіркуна й щебетання пташки. Інопланетянчики знову заметушилися, а потім оточили Стіві та низько йому вклонилися. Хлопчик аж сконфузився від такого прояву вдячності.

– Що ви... що ви... я ж нічого не зробив... – бурмотів він.

Потім усі підвелися, і його новий товариш знову вказав довгим пальцем на небо, але тепер уже із сумом.

– Ви маєте повертатися, так? – здогадався Стіві, і теж засмутився. Чому так швидко? Вони ж тільки познайомилися і ще не встигли нічого дізнатися одні про одних...

Та маленькі прибульці вже заходили всередину блискучого корабля. Його друзяка-іншопланетянчик залишився останнім. Він торкнувся пальцем спочатку своїх грудей, у яких червоний вогник почав блимати і тріпотіти, а потім – грудей Стіві. І хлопчик побачив, як у його власних грудях крізь сорочку на мить теж спалахнуло червонясте світло.

«Я буду тут», – почув він у своїх думках.

А потім іншопланетяничок розвернувся і почимчикував трапом усередину сяючої кулі. Люк за ним зачинився, і корабель, спалахнувши на прощання всіма барвами веселки, здійнявся над землею і полетів у чисте блакитне небо.

– Стіве! Ось ти де! – раптом пролунав позаду голос татка Арнольда. Стіві озирнувся і побачив, що він вже не на узліссі, а зовсім поруч з тим місцем, де вони з батьком вирішили звести курінь. Тато присів поруч із ним і занепокоєно мовив:

– Де ти був? А я тебе скрізь шукаю!

І Стіві переповів батькові свої пригоди. Проте той, як завжди, не повірив. Тато лише засміявся і скуйовдив долонею шевелюру хлопчика.

– Стіві, ну ти й фантазер! Справжній казкар!

Хлопчина навіть образився. Але згодом, коли вони вже поверталися полем додому, спитав у батька:

– Тату, а як зробити так, щоби люди бачили те, що бачу я? Як донести це до них?

– Наприклад, можна знімати кіно, – відповів батько.

І Стіві вирішив знімати кіно.

СТІВІ ТА ЧАРІВНА КІНОКАМЕРА

Але знімати кіно без камери було неможливо! Стіві навігадував безліч цікавених історій (у кіно вони

називаються сюжетами), намалював багато героїв для майбутніх фільмів і відібрав найкращі зі своїх іграшок, щоб зробити з них декорації... та без камери його ідеї могли існувати тільки в голові та на папері. А кінокамера коштувала досить дорого – Стіві дізнався про це, коли відвідав магазин, де їх продавали. У нього, школяра, грошей зовсім не було, а батько на його прохання відповів, що зараз не може дозволити собі такий коштовний подарунок. «Почекай трохи, Стіве, – сказав він. Як тільки в мене владнаються справи на роботі, ми щось придумаємо».

Та Стіві було несила чекати. Вже давно він не пропускав жодного нового фільму, що їх завозили до тутешнього кінотеатру. Сидячи в темному залі та захоплено спостерігаючи за перипетіями кінострічок, у яких Землю захоплювали марсіани, відважні командири вели своїх не менш хоробрих вояків у бій, а величезна горила Кінг Конг лізла на Нью-Йоркський хмарочос, він уявляв, як зніматиме своє власне кіно – ще більш видовищне, ще більш цікаве. А потім, як пощастить, його фільми так само будуть показувати в кінотеатрах, і батьки ходитимуть на них разом із дітьми. Хіба ж може бути щось краще?

Стіві вирішив, що потрібно заробити на камеру самотужки.

Здавалося б, де звичайний школяр може заробити гроші? Але, маючи мрію, хлопчик досить швидко

знайшов вихід. Першу роботу йому дали сусіди, які жили в будинку навпроти, – сусіди, яких він раніше терпіти не міг і деколи навіть вимазував їх шибки горіховим маслом. Вони, чесно кажучи, теж недолюблювали бешкетника, але коли той запропонував пофарбувати їхній паркан, не відмовилися. Так Стіві почав працювати. Скоро він уже фарбував паркани для всього містечка. Потім – розвозив газети на своєму велосипеді та виконував інші нескладні доручення, а отримані гроші складав у персональну скарбничку – велику залізну коробку з-під кіноплівки, яку випросив у механіка в кінотеатрі...

Та омріяна подія сталася набагато раніше, ніж Стіві назбирав необхідну суму. Зовсім непомітно наблизився його черговий день народження, і тато Арнольд на це свято подарував йому... здогадалися? Саме так – маленьку кінокамеру! А також катушку плівки до неї. Тато з мамою презентували цей дивовижний пристрій хлопчику, який від щастя аж утратив дар мови.

– Вітаємо, синку, – сказав батько – Вона твоя. А ті гроші, що ти назбирав, краще залиш на своє кіно. Сподіваюся, ми з мамою будемо першими запрошеними на прем'єри твоїх фільмів?

Тепер Стіві нарешті міг знімати! Дуже швидко, за кілька днів, він вивчив, як працює камера, і почав робити перші спроби. Не все виходило одразу, та хлопчик продовжував натхненно експериментува-

ти і не здавався. Поступово з'являлася майстерність. Наприклад, Стіві дійшов висновку, що лише сонячного світла часто буває замало для якісної зйомки і кадри виходять дуже темними. Тому він придбав кілька найпотужніших лампочок, і тепер його знімальний майданчик завжди був освітлений, як у справжнього режисера. Також він сам малював титри – написи з назвою фільму та іменами акторів. Сам придумував трюки за участю своїх іграшок. Одного разу Стіві зняв аварію власного іграшкового потягу. Щоб вийшло цікавіше, він зробив кілька дублів і зняв її з різних місць, а потім з того, що вийшло, відібрав найкращі кадри, змонтував, і в результаті на екрані іграшкова аварія була як справжня катастрофа швидкісного експресу! Батьки не могли повірити, що цей коротенький фільм було знято на підлозі синовій кімнати...

Поступово кінотвори Стіві ставали все більш видовищними. Для наступного фільму про війну юний режисер потребував великої масовки, тому на зйомки він запросив майже сімдесят дітлахів зі своєї школи. Баталії вийшли справді грандіозними! На прем'єрному перегляді стрічки була присутня половина школи. І як тільки на екрані з'явилося дитяче військо, глядачі вибухнули радісним свистом та оплесками! Всі аплодували режисеру. Саме тоді Стіві остаточно вирішив, що своє життя він присвятить кіно...

Та найбільше він радів тому, що тепер його батьки нарешті знаходили час для його історій. Майже щотижня все сімейство – тато Альберт, мама Леа і три сестрички – сідали у великій вітальні, що правила за справжній кінозал, Стіві вмикав проектора, і...

На білому простирадлі екрану літаючі тарілки зависали над містами, військові літаки сходилися в небі у феєричних двобоях, автомобілі мчали навипередки задля перемоги у Всесвітніх Перегонах, а велетенський динозавр переслідував шукачів скарбів у диких джунглях. Кожен фільм глядачі додивлялися до кінця, а часом навіть вимагали повторення. Кінокамера виявилася справді чарівною – і батько, і мама, не кажучи вже про сестер, просто не могли відірвати поглядів від екрану! І доки вони були глядачами, всі вірили в ту казку, яку Стіві розповідав їм за допомогою плівки, світла і білого простирадла.

Йому вдалося.

А ДАЛІ...

...Далі хлопчик ріс, а разом із ним зростали і його твори. Стіві ніколи не зупинявся на досягнутому. Кіно стало для нього всім – розвагою, хобі, роботою, відпочинком... самим життям.

А ще за допомогою фільмів Стіві зміг позбутися своїх дитячих страхів. Адже кожна дитина чогось

боїться – темряви, павуків, злих чаклунів із казок... ось і Стіві боявся. Дуже давно, коли ще був зовсім маленьким, він злякався клоуна, якого помітив на одному святі. В усіх оточуючих той клоун викликав лише радісний сміх, проте Стіві чомусь відчув жах, побачивши його намальовану усмішку та яскраве волосся... і з тих пір клоуни завжди наганяли на нього страх, навіть коли він підріс і пішов до школи. Сестрички глузували з нього, проте хлопчик нічого не міг з цим удіяти.

А ще Стіві лякався дерева, яке росло в нього за вікном, – велетенського гіллястого дуба, що був навіть більшим за їхній будинок. Особливо страшно було під час грози, коли гримів грім, блимала блискавка, і гілки

цього дуба хиталися, стукаючи в шибку, неначе вузлуваті руки якогось гіганта...

Та врешті-решт Стіві набридло боятися. І він вирішив зняти свої страхи у кіно! Хлопець поліз по драбині на горище і знайшов там велику ляльку-клоуна, яку ще кілька років тому заховали там тато з мамою, зрозумівши, що Стіві її боїться. Лялька й досі здавалася йому страшенькою, проте Стіві не збирався відступати. Щоб побороти своє боягузтво, треба переступити через нього, опанувати його! А кому ж іще бути головним, як не режисеру?

І Стіві зробив клоуна та дерево героями одного зі своїх фільмів. А коли зйомки скінчилися, він зрозумів, що зовсім їх не боїться. Ані крапельки! Адже це просто лялька і просто дерево за вікном, от і все. Виявилось, що мистецтво кіно, як і будь-яка справа, в яку ти вкладаєш серце, душу і все своє натхнення, вміє лікувати – інколи навіть краще за справжнього лікаря! Тому, друже, якщо ти теж чогось боїшся – згадуй у такі моменти про те, як вчинив цей малий режисер. Потрібно тільки взяти гору над своїми страхами, і тоді ти побачиш, що насправді боятися нічого.

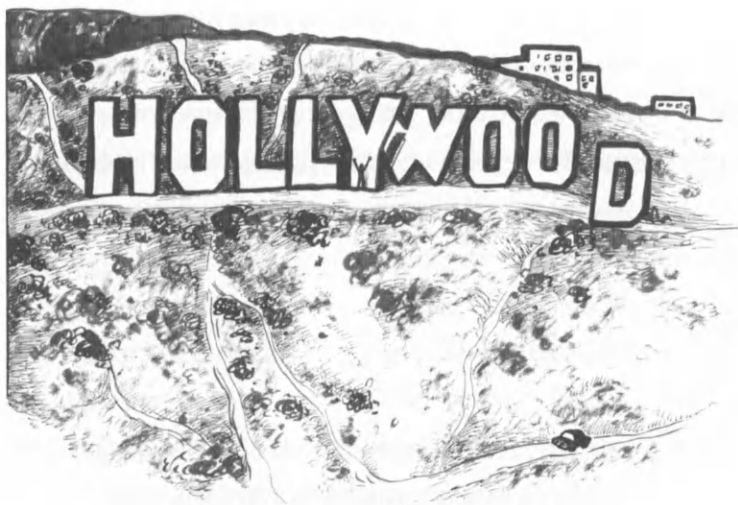
Дуже скоро Стіві став знаменитим, і не тільки у своєму містечку. Його фільми потрапляли на кінофестивалі, займали почесні місця та отримували призи, їх помічали інші режисери – дорослі й досвічені. Вони не

могли повірити, що цей хлопець ніколи не вчився знімати кіно у спеціальних школах, а всього досяг самотужки. І зрештою його запросили до Голлівуду, до справжньої столиці американського кіно, працювати на одній із найбільших кіностудій. Він був там наймолодшим з режисерів, і спершу ніхто з працівників не вірив, що цей юнак також знімає кіно...

Але це зовсім не кінець історії – це її початок. Адже хлопчик Стіві, якого тепер усі з повагою називають містером Стівеном, дотримав свою головну обіцянку. Ставши дорослим, він насправді лишився дитиною і дивиться навколо широко відкритими очима хлопчика. Тому містер Стівен досі бачить казку навколо себе, казку, якою пронизано увесь наш безмежний світ, і варто лише уважніше придивитися, щоб побачити її довкола себе. Він допомагає нам у цьому, адже досі працює добрим чарівником на Фабриці Мрій, знімає свої чудові, казкові фільми, і кожен охочий може дивитися їх стільки, скільки забажає.

А ти, друже? Ти хочеш на власні очі побачити іншопланетяничка, якого хлопчик зустрів того надзвичайного дня у лісі? Стіві присвятив своєму космічному другу цілий фільм, і ти можеш попросити своїх батьків купити його тобі, щоб самому познайомитися з пригодами кумедного зоряного прибульця. А ще – ти маєш шанс зустрітися

з Пітером Пеном, який так само, як і наш друг-режисер, подорослішав, але зберіг дитинство всередині себе. Або ж із сміливими дослідниками на острові справжніх живих динозаврів. Чи з відчайдухою-археологом, який, попри смертельну небезпеку, шукає і знаходить омріяні скарби древніх цивілізацій. Усі ці історії Стіві зняв саме для тебе, а також для твоїх мами й тата, які, напевно, досі пам'ятають власне дитинство... але якщо трохи й призабули, то обов'язково згадають! Адже кіно – це справжня магія. Воно не втрачає своєї сили з роками, а несе її крізь час, щоб діти, батьки й дідуся з бабусями могли разом зануритися в цей чарівний світ, де можливо все...

Історія людини в історії людства

Стівен Спілберг – відомий американський режисер.

Народився 18 грудня 1946 року в місті Цинцинаті в родині інженера та піаністки, мав також трьох старших сестер – Ен, Ненсі та С'ю.

Вирішив стати режисером ще в ранньому дитинстві. Першу свою кінокамеру марки «Белл» отримав у подарунок на день народження і за власний кошт зняв більше десятка короткометражок. На плівку заробляв, працюючи малярем. Зрештою, його двадцятидвохвилинний фільм «Емблін» був помічений Голлівудом, після чого сам глава кінокомпанії «Юніверсал» запропонував молодому Стівену контракт на сім років.

Кінокар'єра Спілберга розпочалася з фільму «Дуель», що був знятий для телебачення, але після схвальних відгуків вийшов у широкий прокат. Далі були такі визначні стрічки, як «Щелепи», «Іншопланетянин», трилогія про Індіану Джонса, «Імперія сонця», «Парк Юрського періоду» та багато інших. Окрім фільмів розважальних жанрів, Спілберг зняв кілька серйозних картин, серед яких «Список Шіндлера» та «Врятувати рядового Райана». Також виступив як продюсер неймовірної кількості стрічок, як-от «Гремліни» та «Назад у майбутнє». Неодноразовий лавреат премії «Оскар». Батько сімох дітей.

ЗМІСТ

МАЛЕНЬКА ЛЮДИНА ТЕЖ ЗМІНЮЄ СВІТ (передмова)	4
МАЛЕНЬКИЙ МУДРЕЦЬ ОМАР (дитинство Омара Хайяма)	7
ВІЛЬНИЙ ТА НЕСКОРЕНИЙ (дитинство Грицька Чубая)	27
КОРОЛЬ ФРЕДДІ (дитинство Фредді Мерк'юрі)	51
ДИТЯ РОК-Н-РОЛУ (дитинство Джеймса Пола Маккартні)	73
ХЛОПЧИК, ЯКИЙ НЕ ХОТІВ СТАВАТИ ДОРОСЛИМ (дитинство Стівена Спілберга)	99

Літературно-художнє видання
Для молодшого та середнього шкільного віку
Серія «Життя видатних дітей»

**Олександр і Наталя Шевченки про Омара Хайяма, Грицька Чубая,
Фредді Мерк'юрі, Джеймса Пола Маккартні, Стівена Спілберґа**

Художник *Катерина Рудакова*
Комп'ютерна верстка *Марина Клочко*
Коректор *Ольга Питюр*
Літературний редактор *Леонід Кононович*
Випусковий редактор *Іван Андрусяк*
Відповідальний редактор *Олена Мовчан*

Підписано до друку 28.08.2008 р.
Формат 84x108/32. Папір офсетний. Гарнітура Myriad Pro.
Друк офсетний. Умовн.-друк. арк. 6.3. Наклад 3000 прим.
Зам. № 8-446

Видавництво «Грані-Т»
Поштова адреса: 01011, м. Київ, а/с 215
Тел./факс: 8 (044) 234-82-73
Відділ збуту: 8 (044) 209-16-42, 8 (044) 288-88-77
grani.tv@gmail.com
www.grani-t.kiev.ua

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта
видавничої справи ДК №2453 від 27.03.2006 р.

Видруковано у ВАТ «Поліграфкнига» корпоративне підприємство
ДАК «Укрвидавполіграфія»
03057, м. Київ, вул. О. Довженка, 3.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників, і розповсюджувачів видавничої продукції.
Серія ДК № 3089 від 23.01.2008 р.

Видатний французький письменник
Антуан де Сент-Екзюпері стверджував,
що «всі ми родом з дитинства».

Наші дорослі досягнення ґрунтуються
на дитячих спогадах та мріях. Ті, кому пощастило
вчасно виявити свій талант, щасливі та відомі
всьому світові. Історії геніального дитинства
із серії «Життя видатних дітей» допоможуть
вам і вашій дитині виявити саме той
неповторний талант, що зробить
вас батьками видатної особистості.

